سەبارەت بە ئیکۆسیالیزم... وەرگێڕانی لە ئینگلیزیەوە: هەمن ئەمانی – فواد

ماركسيسزم و ئیکۆ سۆسیالیزم
ماركس بازنەی سەرمایەداری لە سێ پیتدا كورت كردۆتەوە: "م-س-م". واتە بەرهەمهێنان بە پارە "پوول" واتە "م" دەست پێدەكات. ئەم پارەیە بە بەكارهێنانی كرێكاران، سەرچاوە سروشتییەكان و پیشەسازی بە مەبەستی بەرهەمهێنانی كالا "شتومەك" سەرمایەگوزاری دەكرێت واتە "س". دواتر ئەو كالا بەهەمهێنراوانە بە نرخێكی زیاتر لە تێچووی سەرەتایی خۆی دەفرۆشرێتەوە كە ئەمش بە واتای "م" دێت. شێوازی گۆڕانی كۆی پارەی تێچووی سەرەتایی بە پارەیەكی زیاتر، لە نهێنی چەوساندنەوەی كرێكارداید ئەو كاتەی كە سەرمایەدار "خاوەنی پارە" حەقدەستێكی كەمتر لە نرخی ئەو كالایەی كە كرێكار بەرهەمیهێناوە دەدات بە كرێكاران. لەگەڵ ئەوانشدا زۆرانەدن و بەهرە "قازانج" كەشاندنەوە لە سروشت و زەوی بەشێكی جیانەكراوە و گرنگە لە خوێنی سەرمایەداریدا بە بەردەوامبوون و گەشە...

بە درێژی باسەت كلیكی ئێرە بكەن...

HemnAmani_EcosocilesmDownload

نەوەستان لە كێنارداە... رانانی بەكەر ئەحمەد بە كتێبی كۆمۆنیزمی نوێ

ناوی كتێب: كۆمۆنیزمی نوێ، لیكۆلینەوەیەك سەبارەت بە حزب و دەولەت و كۆشكانی كۆمۆنیزمی سەردەم
چاپخانەی كار
سالی چاپ: 2020

ژمارەی سپاردن: 1457
نووسەر: ئاسۆ کەمال

هانانی : بەکر ئەحمەد
01-07-2022

لە یادکردنەوەی مەراسیمەکانی یەکی ئایاری شاری یەتەبەری سویددا، گەڕپانی "یان تارت"، جیگایەکی تایبەتی هەیە. بەشێک لەو چەپڵەی کە لە باری فکریەوە خۆی لە سوشیال دیموکراتی جیاکردەتەوە، لەگەڵ چەپی خەڵاتی ناوەراست و گەشە جیاوازەکانی دیکەی دنیادا، بە خەیان و مەز و میکرۆفۆن و چادرەکانیانەوە شوێنکی هەمیشەیان لەم گەڕپانەدا داگیرکردووە.
لە کاتی بەکەوتنی ریزی خۆپیشاندانەکاندا، زەربەی زەری لایەنگرانی ئەم بەکخراوانە، لە پاش پەچانەوەی مەز و چادرەکانیان، لە سوچێکی شەقامەکەدا دووستان و سەیری بەپەوانی سەندیکالیست و حزبەکانی دیکەیان دەکرد. بەچی کەس تێکەڵ بەم خۆپیشاندانانە نەدەبوو: نەچوونە ژێرپەرچەمی بزووتنەوەی تر وپاراستنی بەگەردی ئایدئۆلۆژی گرووپی خۆ، لەسەر هەموو شتێکی ترەوە بوو. ئەمە زەر کەس دەتوانە ئەم روونکردنەوە یەکدەییە بە بە هیچ دوودڵییەک بخاتە سەر کاغەز.
یەکێك لەو دیمەنانەی کە لە پەیوەند بەم مەراسیمانەی یەکی ئایاری ئەم گەڕپانەدایە و لە یادووەری من و بەشێکی زەری هاوێکانمدایە لە شاری یەتەبەری، دیمەنی دوو پیرەمەردی هەشتا ساڵەیە کە لە ماوەی چەند ساڵەکدا لە پشت مەزێکی بچکۆڵە و میکرۆفۆنکی دەستییەوە، ئەو بەیاننامە گەدارانەیان دەخوێندەوە کە دژی سەرمایەداری بوون لە رەژی یەکی ئایاردا.
ترسی گەورەی بەشێک لەو هاوەڵە قەشمەچییانەی خەشمان ئەوە بوو کە مەترسی دووستانی یەکێک لە پیرەمەردەکان هەمیشە لە ئارادابوو کاتێک بەیاننامەکەی خەیان بە تووندی دەخوێندەوە. سەیر ئەوە بوو، دوای تەواوبوونی خوێندنەوەی بەیاننامەکە، مەزو کورسییەکەیان دەپەچاندەوە و دەڕیشتن. لە دوای سێ یادکردنەوەی یەکی ئایاردا ، هەواڵێک لە ئامادەبونی ئەوان نەما. دەکرێ کەچی دواییان کردبێ و یان نەخشکەوتبێتن. یان هیوادارم کەسێک هەکاری ونبوونی ئەم پیرەمەردە سەرسەختانەی بە جۆرێکی تر لابێت و لە ڕوونکردنەوەی سیناریۆ ڕەشکانی من باشتر بێت.

ئایا ئامادەیی چەپ لە عیراق و کوردستاندا لەمەڕدا نزیکایەتییەکی هەیە بە دەخی ئەم دوو کەمانیستە سویدیەوەی کە خەشیان لەبیریان

چووبووو بچی ڕکخراوکیان هەیە و چ کاریگەرییەکیان لە هاوکێشەکانی دەسەلاتدا هەبووە کە بە جیا لە "ئیسپات وجود"ەکی ڕەتینیانە لە یەکی ئایارو هەندەک بەنای تردا، بەیان گرنگ نییە بزانن لە کوێی ڕووداوەکاندا ڕاوەستاوون.؟
ئایا چەپ لەمەڕی کوردستان و عێراقدا بە شوێن پاراستنی دەرودووکانەکەوە نییە کە ڕۆژگارێک دروستکراوە و لەمەڕدا وەک شوناسێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژی ئێندامەکانی سەیری دەکرێت و هیچ جێگایەکی لە ئیعرابی سیاسی کەمەلگادا نییە؟

وەڵامی ئەم پرسیارەی سەرەوە کە چەپ لە عێراق و کوردستاندا بە جیا لە ئیسپات وجودکی ڕەتینیانە لە هەندەک موناسەبات و بەیاننامەشکردنەوەدا ڕەنگی دیکەی نییە، بە مانای بروابوون بەوەی کە گرفتێک لە ئارادایەو دەکرێ بە شوێن وەلامەوە بیت.
پێتوایە هیچ گرفتێک لە ئارادا نییە و ئەم چالاکییانەی کە ڕەتینی ئێنجامدەرێت بەشێک لە کاروچالاکی گروپی خۆیە، دەکرێ سەدان سالی دیکە بەردەوام بێت و لە باشترین حاڵەتیشدا دەکرێ وەک چیرۆکی ونبوونی پەرەمەردەکانی گەرپانی "یان تەریقەت"ی یەتەباری کۆتایی پێ بێت.
بەڵام بە "ئاسۆ کەماڵ"، نووسەری کتێبی (کەمۆنیزمی نوێ)، لەکۆبینەوەیەک سەبارەت بە حیزب و دەوڵەت و کێشەکانی کەمۆنیزمی سەردەم، وەڵام بە پرسیارەکانی سەرەوە کە چەپ لە ئەزمەدایە و دەکرێ گەران بەشوێن ڕەگاچارەی جەراوجەرەکاندا ، کەشێکی گرنگ بێت، دەبێتە کتێبێکی قەوارە 400 پەڕەیی و بە بەکارهێنانی سەدان سەرچاوەی کلاسیکی مارکسیستی کۆن و تازە بە شوێن سەراغی ئەم پرسیارەوەیە: "پاسیفیزمی چەپ و بیرۆکەی نوێ سەبارەت حزب و ڕکخراووونی کریکاری تا وەڵامێک بۆ کێشانەی ڕووبەڕووی بزووتنەوەی کرێکاری و کەمیستیی بوونەتەوە بدرێتەوە"
یان بە مانایەکی تر:" چ تێگەیشتنێک لە حزب ، ئەمەی کردەتە بتێک کە پاسیڤانە لە پەراوێزی کەمەلگادا قەرارمان گرتووە؟ بە ئەمە پەیوەست بوو حزب لەو بتە چەقبەستووە لە تێگەیشتنی خەماندا ڕزگاربکەین و پەیوەندی نێوان کەمۆنیزم و چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی و حزب و پرسەی میژوویی شکڵگرتنی حزب وەک ستراکتۆری چینی کریکار بناسین".
بە ئاسۆ کەماڵ ، بەشێکی گەورە لە پرسیاری ئەم ئەزمەیەی کە درێژەی هەیە، لە تێروانینی ئەم بزووتنەوەدایە بە حزب و پەیوەندی نێوان حزب و چیندا خۆی دەردەخات . بە تایبەت لە ڕکخستنی کریکاراندا.
کتێبی کەمۆنیزمی نوێ، گەرانێکی قوڵی ڕەخنەگرانەیە بە مێژووی

سوشیالیزمی دەوڵەتی سەدەی بیست دا و ئاوەدانوونەوەیەکی چاوتیژانەیە بە پرسەی پەیوەندی نێوان کار و خەباتی چینی کریکار و دروستکردنی رێکخراو و ئەحزابی سیاسیدا. ئاوەستانێکی بە ئاگاهانەیە لەبەرانبەر تاقیکردنەوەکانی چینی کرێکاردا لە سەڤەت دا و دەرخستنی گۆشنیگای تازەتر لە پەیوەند بەو جەدەلە سیاسییە هەمیشەییەی کە شکستی شۆش لە ئۆکتۆبەری ڕوسیادا دروستی دەکات.
بەشێکی گرنگی ئەو ڕەخنانەی لە تاقیکردنەوەی مەدەلی سۆڤەتی کە لە ئاستی نەونەتەوایەتیدا گیراون لەسەر ئامادەیی بیرکراتیزمە لە دەسەلاتی سیاسی بەلشەفیەکاندا، ئاسە کەمال لە کتێبی کەمۆنیزمی نوێدا، جەدەلی بیرکراتیزم و سەرنجدان لێی لە ئاستێکی بالاتری سیاسی و تێگەیشتنێکی رادیکالانەتردا باس دەکات کە جێگای بەرزنرخاندنە.

بە بەوای من، ناونیشانی کتێبەکە : لەکۆمینۆیەک سەبارەت بە حزب و دەولەت و کۆشکانی کەمۆنیزمی سەردەم ، خوێنەر دەخاتە سەر خەیاڵی وڵامدانەوەیەکی فراوان بەم گرفتانە لە ئاست جوگرافیایەکی گەورەی نەونەتەوایەتیدا. وەک ئەوەی کە گرفتی پەیوەندی نێوان حزب و چینی کرێکار بەو مەدەلەی کە لە خەرهەڵاتی ناوەڕاست و وەاتەکانی ژێر دەسەلاتی دیکتاتۆریدا بە زەقی هەستی پێدەکرێ هەمان گرفت بێت لە ئەمریکا و بەشێکی زۆری ئەوروپادا. یان وەک ئەوەی لەکۆنارداباوونی چەپ لە ئەوروپادا هەمان دەردێک بێت کە لە عێراقدا چەپ بە دەستیەوە گیری خواردووە. ئەم تێروانینە کەشمان دەکاتە ناو ئەو پرسیارەی کە ئایا چوارچێوەی لەکۆمینۆیەک کوێیە؟ ئەوەی کە دەبە سنووردار بکرێت و تیشکێکی گەورەی نەخرێتە سەر کامەیە. ئەمە دەکرێ ئەو تێبینیە بێت کە لە بواری لەکۆمینۆیەی زانستیدا دەبە لە بەرچاو بگیرێ. بە تایبەت لە کاتێکدا کە بەشێکی گەورەی لەکۆمینۆیەکە لە تاقیکردنەوەی کەمۆنیستەکانی کوردستان و عێراق لە پەیوەند بە پرسیارەکانی حزب و یەکخستنی کریکاریدا.

ئاسە کەمال، خەی ئۆکتیڤیستێکی سیاسییە کە دەست بە داوێنی لەکۆمینۆیەی زانستیەوە دەگرێت تا وەلام بەو پرسیارانە بداتەوە کە بزووتنەوەکەی ئەوی لە چەقبەستنێکی هەمیشەیدا ڕاگرتووە ، هەر بۆیش لە هەندێک جیگای لەکۆنۆمیکەدا دەنگی منی لەکۆمۆنیزمی دەرێتە دەست دەنگی منی ئۆکتیڤیست و ئەو ئۆبژێکتیڤیتییە زانستییەی لە ڕاچاوکردنی نووسینی زانستیدا دەبە ڕاچاو بکرێت کە دەبێتەوە. ئەم نموونە کورتەی خوارەوە دەکرێ لە هەندێک شوێنی دیکەی نووسینەکەدا ببینرێت:" چ تێگەیشتنێک لە حزب ، ئەمەی کردێتە

بتەک کە پاسیفانە لە پراوێزی کۆمەڵگادا قەرارمان گرتووە؟ بە ئەم پۆیست بوو حزب لەو بتە چەقبەستووە لە تەگەیشتنی خەماندا ڕزگاربکەین"
خاڵەکی دیکە کە دەکرێ جێگای سەرنج بێت ئەوەیە کە گرانەوەی چەپ بە کلاسیکیاتە گرنگەکانی مارکسیزمی ئەرتەدۆکس لە پێوەندە بە پرسیارەکانی ڕەخستن و حزبایەتیدا لە زەمانی گلۆبازیزەیشن و سەرمایەداری ئەمڕۆدا. بە تایبەت لەکاتێکدا تیۆریەکانی ئیدارە و بەڕێوەبردن لە ئاستێ زانستییەکەیدا و لە ناو جومگە گرنگەکانی زانستێ جیهانیدا جێگەکاندا ، سەدەها مەدلی ڕەخستنمان پێشکەشدەکات کە دەکرێ لە پێوەندە بە پرسیارەکانی ڕەخستندا کەڵکی لێوەربگیرێت. ئایا بەڕێوەبردنی مایکرۆسافت و ئەپڵ و تەیتا لە بازاڕێکی گلۆباڵدا و بە هەموو کەرت و لق وپانەوێ دەکەی جێگای سەرنج بێت. تاقیکردنەوەی گەریلاکانی چیاپاس لە مەکسیک و بەکارهێنانی ئەو فرسەتانەی "نیتوۆرک"کانی ئەمڕۆی سەرمایەداری نموونەیەکی سادەیە.

بە بڕوای من کتێبی کۆمانیزمی نوێ شایانی خوێندنەوەیەکی قوڵترە، نەک هەر بە کەسانێک کە بە شووێن پرسیارەکانی سیاسەت و ڕەخستنی سۆشیالیستییەوەن، بەڵکو زانیارییەکانی ناو کتێبەکە گەڵێک گرنگن و کەسانێک کە بەشوێن تێروانێکی مەتریالیستانەی ئەمڕۆیەوەن بە بەشێکی گرنگی هەوداوەکانی سەدەی نۆزدە و بیست کە تا ئیستاش کاریگەری هەژانیان لەسەر هەوداوەکانی عێراق و کوردستان هەیە ، دەکرێ خوێندنەوەیەکی زۆر بەسوود بێت.
بەڵام خاڵێک کە ناکرێ چاوپۆشی لێبکرێت ئەوەیە کە بەچی کتێبخانەی کوردی لەئاستی ئیلیتێ کولتوریەکەیدا نووزەیەکی لەدەرنایەت بە ئاوەدانەوە لە کارێک کە بەڕاستی شایانی ئەوەیە لە بەرانبەریدا ڕابوەستیت. من بە جیا لە کولتوری ئاوەدانەوە لە بەرهەمی دەست و هاوێی نزیکەکانی خۆ لە بازنەی مەدح و سنایەکی یەکترگەورەکردندا و ڕەنگە ئایدەلۆژیەکانی کە دەکرێ ئەم کتێبەی پێ مەربکرێت هیچ هەکارێکی دیکە نابینمەوە.
بەڵام بە بزووتنەوەیەکی سیاسی کە بەشێکی گەورەی ڕەخنەکانی ئەم کتێبە ئاراستەی ئەوانە ، مەبەست لە حزب و گروپە جیاوازەکانی کۆمانیزمی کرێکاریین لەعێراق و ئێراندا، بەدەنگییەکە سەد هێندەی تر کوشندەترە.
بەڵام بەڕاوەی ئینسان جێگایەکی گەورە یان بچووک بە ئەم بەدەنگییەی چەپ تەرخان بکات لەبەرانبەر ئەم کتێبەدا کە بەشێکی گەورەی هەڕەخنەکە ڕووی دەمی لەوانە، هەستدەکرێت ئەو دەڕەی لە ناو

چەپی کوردستانی عێراقدا و ئێراندا دەگوزەرێ وەک ئەزمونێک سەیر ناکرێت و ئینسان رازیێ بە درێژەدانی ئەو هەوڵەی کە لە کۆتایی هەشتاکانەوە گرتوویەتە بەری و لە باشترین حاڵەتکانیدا، حزبی کردەتە چەترێک کە لە پرسی مردنی کادر و ئەندامکانییدا یان یادەوەرییەکی هاوبەش و حزبیە نەونەتەوایەتیکاندا وەک یادەوەرییەکی جاویدان، وەک نوستالژیایەک بە دەوریدا کەبنەوە. دەخێک کە لە هەوڵەکانی دیکەی ناو چەپی عێراقدا بە زەقی دیارە و ئەو چەپە نوێیەی کە بەیاربوو بە هەڵخنە لەم ترادیسیۆنە سیاسی و ئایدیۆلۆژیە سنوورکانی خۆی هابگەنە، لە ئێستایدا لە ناو هەمان کولتوور و ترادیسیۆنی هەزیکی سیاسی سونەتیدا بە تەواوەتی گیریکردوە و بە لەکەناردابوونی خۆی هازیێ .

وەهامێک بە (کە تاوانبار نەزار خەزرەجی لە دانیمارک بووە)ی شاخەوان شەش دەرسیم دیبەگیی

شاخەوان شەش، لە هەژی هەینی، هەکەوتی (01.07.2022)دا، لە فەیسبووکی خۆیی و ماڵپەڕی دەنگەکان وتارێکی لەژێر ناوی (کە تاوانبار نەزار خەزرەجی لە دانیمارک بوو)دا باڵوکردەتەوە. بە مەبەستی زیاتر دەوەمەندکردن و هاستکردنەوەی چەند هەڵەیەک، بەچوونەکانی خەم لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا دەخەمەوو، بەڵام هەم کاتی ئەوەم نییە کە ناوی تەواوی ئەو هەکخراو، کەمەڵەی کوردی و کەسانە بەنم کە هاوکارمان بووینە، هەم ئەو بابەتە بە ئەو مەبەستە تەرخان نەکراوە تا یەکە یەکە ئاماژە بە ناوەکانیان بکەم:…

بەدرێژەی بابەت کلیکی ئێرە بکەن…

DarsimDebagai_NzarDownload

دەختی کەتناوە لە نوان کاریکتەری زربای و حیکایتخوانی دنکیختی… لکینەوە: عەلی شخ عومەر

گەر بوون پکهاتەی چندین خودی لەیەك جیاکراوە ب، لە هاوکشەیەکدا بە پداویستی پەیوەست ب بە ئەوانەی دەرەوەی خود، چن بە چ گایەك دەب منی بکەر، وەك بوون ناتەواوی خی پ پِبکاتەوە، چەمکی پرسیار ئەنتلژی زیندووبکاتەوە، ب پەراوز خراوین! پەراوزبوون چ واتایەکی هەیە! ب لە دنیای بەردەستدا نەگەم بە حەزو خەونەکانم! ب دەب پەنا بەرم ب خەون خەیا! لە دواجاردا ئایا ئاوتەبوونم، جنیشنبوونم لەنو دەقکی فانتازی دا، دەتوان هەگەزەکانی خەیا، هەونی ئەفسانە و سیحرم لە چوارچوەیەکی گونجاودا، ب بگتەوە، لە پدراوەکانی یالیزمی باو، دوورمبخاتەوە، چوون بەم ئاراستەیە، ئایا باابوونی منە لە نووسینەوەی دەقکی هونەری، یان گانەوەی پەخشان ئامزە، ئاسەواری نەمری بەدوای خیدا دنن، ئایا کەنارکەوتنی منە، یان جهشتنی نووسراوکی ئتبایوگرافایی خەیاِئامزە، لەدوای ناِشنی لە چارەنووسی نادیاری من، لە دوای حەوت سا لەژر دەرەختکدا دەدزرتەوە، دەبتە دەقکی مان بەنوی "دەرەختی کەتناوە"1 ئەمە دەنگکی نەگووتراوی حیکایتخوانە، کە نووسەری مان "کەریم کاکە" لە پشتیەوە وەستاوە، مانی "دەرەختی کەتناوە" مانکی" کەریم کاکە"یە لە سای 2007 ی ز دا لە لایەن یەکتی نووسەرانی کورد، لقی کەرکووك بە ژمارە 91 چاپکراوە، ئەم مانە لە سیوس پاژ پکهاتووە، 238 لاپەەی مام ناوەندە، ئەم مانە لە رووی مانا و دەلالەت و یوتوبی و فانتازیادا، توانیویەتی شونە دیار لە هزری وەرگردا فەراهەمبکات، تواینی جیاواز و پرسیار دروستبکات، هەروەها وەك خانەخەیەك، دەکر لە نوی دەقدا بژیت، هەست بە جووەو هەناسەی کارەکتەرەکان بکەیت، لە ژانوژیان تبگەیت، لە مەودایەکی ئستتیکی دا، فرە دەنگی، بیرکردنەوە و گومان، لکدانەوەی جراوجر بەدی بکەیت، بە هیچ شویەك زابوونی ای نووسەر لەسەر حیکایتخوان نابینین، ئاماژەی ناساندنی بزاوتی نەتەوایەتی وەك بابەتکی مژوو بوونی هەیە، زر بە اشکاوانە ب

زۆر لەخۆکردن، لە ناوکی لێکەوتەکانیدا، ڕاساندنی کەسەرو بەرکەوتن لەتەك دەرگیرەکانی دەقدا دەکات، ئایا نووسەر تا چ ئاستێ لە ڕێگای گێڕانەوەدا بەرکەماڵ بووە لە دۆزینەوەو ناساندنی شوێن، دەرخستنی گرێچن، ڕێکخستنی ڕووداوەکان و گرێدانی بە ئەفسانەوە ئاماژە بەڕوویەکی هەقیقەت دەدات، لە دەروازەی ئاوەزو بیرکردنەوە، بەگۆڕستنی خەیاڵدا، تا ڕادەیەکی باش سەرنجی وەرگر بە نەپچڕاندنی کردەی خوێندنەوەوە پەیوەستکردووە، هەڵسانگاندنێ نوێ، دەرخەی ئاوێتەبوونی وەرگرن، هەماهەنگن لە دروستکردنی پەیوەندییەك لەنێوان هەقیقەت و هونەردا، لەگەڵ دەروشاندنەوەی ڕەهەندەکانی فانتازیا، پاشینەی هەماو دەلالەت شان بەشان لەگەڵ کردەی گێڕانەوەدا شێوەبنەوە بێ نیو ناخی هەست و نەستی یەکبەیکی کارەکتەرەکان، دەڤیت لە نزیکەوە دەیانناسیت، لەگەڵیاندا دەژیت، بە تایبەتی پیری بەفر و هەندێ لەو ئافرەتانەی کە هاوسەرگیری لەگەڵیاندا کردووە، بە کەم و زۆر باسیان لێوەدەکات، وەك گونجاز، ئەستێ، مۆرێ، فەتانە، مەستانە، سەحر و بۆرێ، هەروەها حیکایتخوان باس لە سۆکوچکەی خۆی و مەریەم و کورە چاو کەسکەکە وکاریگەری پەنجە خوار دەکات، ئاماژە بە چەندین کارەکتەری لاوەکی دەکات، ڕەمانەکە لەو کاتەوە دەستپێدەکات، کاتێ حیکایتخوان لە گرتەیەکدا، پێ لەوە دەنێت، زۆر نییە پیری بەفری ناسیبێت، لە وەڵامدانەوەی پرسیارێکدا پیری بەفر باسی گێڕی باپیرە گەورەی بێ دەکات کە تا ئێستا بە پێوە ماوەتەوە، ناوی گەنجیە، کاتی خۆی هەموو خەڵکی گوند دێنە سەر ئاینی نوێ، هەرچەندە چەتێی کۆیشیی تاقانەیە، دێتە سەر ئاینی نوێ، بەڵام ئەم لەسەر ئاینی خۆی دەمێنێ، پیری بەفر بە یانزە پشت دەچێتەوە سەر گەنجێ، حیکایتخوان، لە هەر دیمانەیك و دانشتنێك پرسیاردەکات، پیری بەفر وەڵام تەواودەکات، ناکات، لە وەڵامدانەوەی هەر جارێکدا، باسی بەسەرهات و حیکایەتێکی بێ دەکات، یەك لەو باسانە، باسی بیرەوەری و مژوویەکی بێ دەکات، کە بەرکەوتنی لە تەکیدا هەبووە، باسی دوو شوێنی نهێنی فانتازی دەکات، کە خۆی ئەزموونی کردووە، کەشفی کردووە، یەکیان درەختی ئافرەتانە، ئەوی تر دێندی پڵانەوەیە، ئەوەی سێیەم پیری بەفر ئاماژەی بێ دەکات، جێگاکەی بە نادیاری دەمێنێتەوە، تا حیکایتخوان خۆی دەیدۆزێتەوە، دارگوێزەکە، حیکایتخوان ناوی داری وشەی لێدەنێت، لەبن ئەو دارە لەگەڵ جگەرە، چا و قاوە، ئیلهامی بێ دێ بەسەرهاتەکان دەنووسێتەوە، یەك لەو بەسەرهاتانە باس لە پەیوەندییەکانی مەریەم لەگەڵ چاوکەسك دا دەکات، کاریگەری ئەو پەیوەندییە چیی دەبێ لەگەڵ خۆیدا چیی لێدەکەوێتەوە، ڕۆی پەنجەخواری هاوڕێی لە دابەشکردن و لە گرێدانی ڕووداوەکان، چیی

دەبێ چ کەتنیك دەخاتەوە، چ کاریگەەریەك لەسەر حیکایتخوان بەجێدەهێڵێت چیی بە ئەمەی وەرگر دەڵێت، چۆن بیری لێدەکەینەوە.

هەندەکانی شۆن

گوندی کەتناوە هەر لە سەرەتاوە، لە ئێستای گێانەوەدا، پیری بەفر نەرەرێکە وەکامی پرسیارەکانی حیکایتخوان دەداتەوە، لە ڕووی شۆنەوە باس لە پابەندبوونی بە خاك و نیشتیمانەوە دەکات، لە دەسپێکی مێژوویەوە پێیدا دێت، لە پێش هاتنی ئاینی نوێیەوە، نەتەوەی ئەمان هەر لێرەدا بوونە، لێرە لە ڕووی زمانەوانیەوە، پێداگریی ناسنامەی شۆنێك هەدەگرێ، درێژدەبێتەوە بۆ ئێستای گێانەوە، گەرمێژوو پەیوەندی میللەتێك هەنەگرێ بە ڕووداو، کارەسات، بەرگری، هزری مانەوە و کارتێکردن، ئەوا ڕەسەنایەتی پیری بەفر دەتوانێ هەیبگرێ، کە مێژوو بە یانزە پشت دەچێتەوە سەر گەنجێی باپیرە گەورەی، ئاماژەکردن بە کێلی گێانەوەدا تا ئێستا هەر بەپێوە ماوەتەوە، لەسەر ئاستەکانی گێانەوەدا هەبژاردنی شۆن و شۆنکات، مانا، ئاوەز و دلالەت هەدەگرێت، دەکرێ چەندین خوێندنەوەی جیاوازی بێ بکرێ، چۆن بیرەوەری پرێژەیەکە لە دوای مردنەوە نەبێت نایەتە دی، مانەوەی کێلی ئەو گێەش لە گێستانێکی وێرانبوو، لای پیری بەفر پرێژەیەکە، لە کردەی گێانەوەی بیرەوەری خێی دا، ژێدەرێکی ئیلهام بەخشە، گوندی کەتناوە وەکامی ئەو پرسیارە نەزانراوانەیە کە بێ تەواوکردن و نووسینی دەستنووسی مانەکەی، حیکایتخوان هەمیشە داگەانی بێ دەکات، بە دیوێکی دیکەدا دەکرێ ئەمەی وەرگر، لەنێوان مانەوەی کێلی گێەکەو لەگەێ ناوی خاوەن گێرەکە پەیوەندیەك بدۆزینەوە، واتا لەگەێ گەنجێ بە پێی گێانەوەکانی پیری بەفر، کە بە تاق و تەنیا ڕادەستی ئاینی نوێ نەبووە، پێداگری و سووربوونی لەسەر پرینسیپی ئاین و تێوانینی خێی کردووە، جیابوونەوەی لەوانی تر مانایەکی جیاواز بە ژیان و مردنەکەی دەبەخشێت، هەستی بوونایەتی لەو ساتەوەختەوە دەسبەردەبێت کە هاودژبوونێك نەك لە مانای ژیان بەکو لە مردنیشدا، ڕەنگدەداتەوە، ئاسەوارێ جیاواز لەپاش خێی بەجێدەهێڵێت، پرینسیپی سووربوون، مانەوە و ڕادەستنەبوون شۆنەوارێ بێ مێژوو دەهێڵێتەوە، ئەوانەی کە ڕادەستبوون، ئاینیان گێی، شۆنیان لە گێستانەکەدا نابینین، بە چەتێی تاقە کۆەکەشیەوە کە ڕادەستی ئاینی نوێبوو، بۆیە دەبینین، سەرجەم گێەکان وێرانبوو، تەنیا یەك گێ گەواهی مێژوویەکە، لە شۆن و داکەوتەکانی ئەو گێستانە، لە نیشتیمانێك دا ماوەتەوە، ئایا ئەو ڕێژە مێژووی سەرفرازی نیشتیمان لە گێنرا! یان بە ئاراستەیەکی

دیکه، گ□ا ب□ چوارچ□وه‌ی به‌رگری، ئایا ئه‌و □□ژه‌ شۆخی نیشتیمان ک□تاییهات، گه‌نج□ وه‌ك نو□نه‌ری نه‌ته‌وه‌یه‌ك، هه‌ر له‌و قا□به‌ خ□□ایه‌تییه‌دا، مراندی، ئه‌وی له‌ ئ□ستای گ□□انه‌ودا به‌ نه‌مری ماوه‌ته‌وه، ک□لی خه‌ون□که‌ نه‌هاته‌ دی، نه‌وه‌ی کو□ه‌ تاقانه‌که‌یه‌تی، که‌ پیری به‌فره، نه‌وی چه‌ت□یه، خه□کی گونده، چه‌ت□ جگه‌ له‌وه‌ی ناوی که‌س□که، له‌هه‌مان کاتدا، ده‌کر□ وه‌ك ئاوه□ناو□ وه‌ریگرین، که‌ خه‌س□ه‌تی ئازایه‌تی ده‌به‌خش□ت، چه‌ت□ی ب□ پرینسیپ، وه‌ك زربه‌ی ئه‌وانیتر که‌ له‌ ئاینی باوباپیرانی لایدا، له‌ دوای ئازایه‌تی و هه‌ستکردنی به‌ که‌رتبوونی شو□ن و غه‌ریزه‌ی مانه‌وه‌ و مردن، نام□بوونی خود له‌ته‌ك بابه‌ت، داپچ□انی یه‌کبوونیان، کت ومت و□نه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌که‌، که‌ ناتوانن م□ژووی خ□یان بنووسن، گ□□انکاری له‌ چاره‌نووسی خ□یان دا بکه‌ن، ئازان شه‌ری به‌رگریان ز□رکردوه‌، به□ام ئه‌مانه‌ وه‌ك □ووداو ماونه‌ته‌وه‌، نه‌یان توانیوه‌ گ□□انکاری له‌ن□و م□ژوودا بکه‌ن، هه‌ر وه‌ك گ□رستانه‌که‌ به‌ و□رانی ماوه‌ته‌وه‌، خه□کی ئه‌م گونده‌ دووسه‌د که‌سن، حه‌ڤده‌ ما□ه‌، سه‌ر به‌ هیچ شو□نه‌ك نییه‌، له‌ □ووی م□ژووه‌وه‌ له‌ هه‌ریه‌ك له‌ شاره‌کانی، ئه‌سته‌مبوو□، تاران، به‌غدا، ک□نتره‌، که‌ریم کاکه‌ی □□مانووس ز□ر به‌ ووردی به‌ ت□بگرافیانه‌، □ووما□ی شو□نه‌کانی کردووه‌، هه‌ر له‌ ما□، رووبار، ج□گه‌، هه‌ردو د□□ و شو□نی چیاکان، دارو به‌ردو ته‌نانه‌ت وه‌رزه‌کانیش سیمبول□کن له‌ ن□و کاره‌کته‌ره‌کاندا ده‌ره‌وشاندنه‌وه‌ی هه‌یه‌، ئه‌م شو□نه‌ گشتییه‌، خا□ی به‌یه‌ککه‌یشتنی س□ لای س□گ□شه‌یه‌که‌، له‌ س□ لاوه‌، س□ □□گای ل□ده‌ب□ته‌وه‌، به‌ ئاراسته‌ی باکوور □□ك ده‌چ□ته‌ ن□و ئه‌سته‌مبوو□، به‌ره‌و □□ژهه□ات ده‌چ□ته‌ تاران، به‌ره‌و خوار له‌ به‌غدای، له‌ ئاست دوورو نزیکی مه‌وداکانی، هه‌ر س□کیان به‌ پ□وه‌ری ب□ینی شو□نکات، به‌ مانگ و هه‌فته‌ و □□ژ یه‌کسانن، پ□لینکردنی مه‌ودای شو□ن به‌ کرده‌ی شو□نکاته‌وه‌، پ□دز□که‌، گر□دان□که‌، به‌ □□ووداوه‌وه‌ به‌ستراوه‌، په‌یوه‌ندی به‌ جوو□اندنه‌وه‌ و خه‌س□ه‌تی که‌سایه‌تیه‌کان هه‌یه‌، پ□وانی کات له‌ پ□دراوه‌کانی شو□ن دا، به‌ □□ژه‌ی جیاواز کاریگه‌ری □ه‌نگدانه‌وه‌ی له‌سه‌ر که‌سایه‌تیه‌کان ج□گیرده‌کات، له‌ □□گای شو□نه‌وه‌ ده‌کر□ باری ده‌روونی و ت□□وانین و گ□شه‌نیگایان دیاریبکات، س□به‌ری □ووداوه‌کان به‌ پ□ی جوو□ه‌ی که‌سه‌کان له‌ شو□نکاتدا ئاسه‌واری نه‌خشه‌یه‌ك له‌ شو□ندا به‌ج□ده‌ه□□ت، □ه‌نگدانه‌وه‌ی خ□ی ت□خده‌کاته‌وه‌، ئه‌وه‌تانی که‌تناوه‌ وه‌ك شو□ن کاریگه‌ری پ□گه‌ی جوگرافی ته‌نراوه‌ به‌ س□ □□گاوه‌، به‌ س□ که‌لتوور، به‌ س□ میللەت و به‌ س□ بیرکردنه‌وه‌و ب□چوونی جیاواز، به‌م ه□یه‌وه‌، ناو و شووناس□ ج□گیری نییه‌، هه‌ر که‌س□ د□ت ناو□کی ل□ده‌ن□ت، حیکایتخوان، که‌ ده‌نگی دووه‌می نووسه‌ره‌، به‌ که‌تناوه‌ ده‌یناس□، ل□سه‌ندنه‌وه‌ی ناو له‌ شو□ن، کردنی به‌ ناشو□ن، باک□اوندی گومان□

فەراهەمدەکات، نە لەئێستای گۆڕانەوەدا، نە لە ڕابردوویشدا سەقامگیری تێدا بەرجەستە نابێت، بە پێی گۆڕانەوەکانی پیری بەفر، بە درێژایی مێژوو، لە ژێر کاریگەری فاکتەرەکانی دەرەوەدا، لە ناوەوەدا سیما سروشتییەکانی سەقامگیری لە ناو شوێن دا تێکشکاندووە، هەر لە پەلەمار، هێرشبردن، سووتاندن، ماڵوێرانی، ئاسەوارەکانی تێپەڕانکردن و تووندوتیژی جەنگە ناڕەواکان، هەنگدانەوەیەکی نەرێنی لەسەر کەسەکان هەیە، جارێك دەکەون، بە جارێکی تر کە هەڵدەسنەوە، ناگەنە کۆتا چارەسەری کێشەی مانەوە، هەرلەو قۆناغەدا دەمێننەوە، بۆیە لە ئێستادا، ئایندەیەك بەدی ناکەن، مانایان پێ ببخشێت، ناسنامە هەڵگرن، لە شوێنکی سەختی دوورەدەستن، لە سێگۆشەیەکن، نە مەنفایەکی فەرمییە، نە نیشتیمانێکی ئازادە، خەون و بیرو پلانی دواڕۆژیان پێ نییە، تا پەیوەندییەکی پێزەتیڤی پێوەببەستن، ناوو شووناس هەڵگرن، مارك ئاوگە لە شوێنکدا دەڵێت "جیاوازی شوێن و ناشوێن لەوەدا دەبینێت، شوێن پەیوەندییەکی پێزیتیڤ و شوناسچێنی لەگەڵ کارەکتەرو هێشاریدا هەیە "2 بەپێی پێداوەکانی دەقی بەردەست دا، کەریم کاکە لەسەرجەم ئاستەکاندا، زیرەکانە توانیویەتی ئاماژە بە ڕەهەندەکانی ناشوێن بکات، یەکەم وەك پەرچەکردارێك لە پەیوەندییەکی ئەرێنیدا، قەربووی شوێنی ڕاستەقینە دەکات، بە سێ شوێنی یوتۆبییەوە گرێدەدات، وەك درەختی هاوینە، دێندی پاڵانەوە و درەختی وشە، کە شووناسی تاك بە شوێن و ناسنامەوە پابەندەکات، چاوپۆشین لە شوێنی ڕاستەقینە، پەنابردن بۆ شوێنی یوتۆبی، لادانێکی ئێنتەلێجییە لە زانراوێك، پرسیارێ نەمر لە ناشوێندا دەکات داوای وەڵام و شووناس دەکات، ناتوانێ لە چوارچێوەیەکدا بیدزێتەوە، سنووری بۆ دانێ، کاریگەری ڕابردووی ئەم شوێنە جوگرافییە، کارێکی وا دەکات ناسنامەی شوێن پێشهاتنی حیکایتخوان، بە نەزانراوی بمێنێتەوە، تەنانەت ئەمی حیکایتخوانیش ناتوانێ ناوی لێبنێت، ناو واتا شووناس ناسنامە، نەك خەسڵەت، کەتناوە خەسڵەتکە، بە مەبەستەوە بێت یان بۆ مەبەست بێت، شوێن ناوو ناسنامەی لەسەنراوە، بە خەسڵەت دەناسرێتەوە، ئەی لە دیاریکردنی سنووری جوگرافیای بەرجەستەکراو دا، چیی هێشتووەتەوە بۆ ڕەسەنایەتی شوێن و ناوی ڕاستەقینە، چۆن وەڵامی مێژوو دەداتەوە، ناو داماڕراو نییە لە جەستە، شوێن سڕینەوەو ئاسەواری ناوو شوێن، ڕێك دووبارە بوونەوەی ئەو گۆڕستانە ویرانەیە کە نە ناوو نە ئاسەواری گۆڕیان نەماوە، ئەوەی ماوەتەوە هێڵی سوورە، بەگەی مانەوەی ناوکە مێژوویەك هەڵدەگرێ، کۆڵی گەنجێیە، لە کاروانی مێژوودا ناسنامەیەکی نەخوێندراوە، فەرامۆشکراوە، لە بیرەوەری و گۆڕانەوەی سەرزارەکیدا

ماوەتەوە، جارجار پیری بەفر باسیدەکات، بەڵام ئەوەی جێی داخ و کەسەرە، ماکی بڵاوبوونەوەی نەخوێندەوار و بێئاگای تاکە، پەیوەندی بە ناوو شوێنەوە پچڕاوە، پێچەوانەی هاونیشتمانیە، کە تا ئێسك لکاوە بە نیشتیمانەوە، نامێ نییە بە شوێنەوە، ئەوەی خەسڵەتی کەتناوەی سەپاند، کردیە ناونیشانی دەسنووسەکەی، لەنێویدا بە شێوازێکی ئێتێبایگرافیایی خەیاڵئامێز بیرەوەرییەکانی خێی و پیری بەفرو کارەکتەرەکانی دیکەی تێدا نووسی، کەسێکی هاوزمانە خوێندەوارە، لە بارەگایەکەیدایە، بەناو چەکدارە، ئێستا ساچمە لە لاقی دایە، وازی لە چەکداری هێناوە، هەبژاردن و سەپاندنی ناوی کەتناوە، بەدەر نییە لە هەنگدانەوەی ئەزموونەکانی، چەندین جار لەنێو دەقی گۆرانەوەدا بەرکەوتن لەتەك شوێن و ڕووداوو کەسەکاندا دەکات، هەر جارێ بە مەبستێ ئاماژەی بێ دەکات، بێ نموونە "من دوعا گەرمەکانی دایکم بیردەکەوێتەوە، ئەو کاتانەی کەتنێکم دەکرد"ڕەمان ل81، "لە دوایی بزربوونی من، مەریەم ئەو کەتنەم لای کەس ناگۆتەوە"ڕەمان ل 132، "هەرچی هەیە بە پەنجە خوارەکەی بکەم ئەو کەتنەی بە من کرد"ڕەمان ل 126 * چێن حیکایتخوان ناپاکی لەتەك ناوی شوێندا دەکات، بەرکەوتنی هەندێ لە کارەکتەرەکانیش لە شوێندا ناپاکی لەتەك ئەمدا دەکەن، باکێاوندی ئەم ناپاکییە وادەکات ناوە ڕاستەقینەکەی بە نەزانراوی بمێنێتەوە، بە خەسڵەتێ، بناسرێنەوە کە ڕاستەوخێ پەیوەندی بە ئەزموونەکانی خودی حیکایتخوانەوە هەیە، بە هەمان شێوەش شوێن ئاوێنە ئاسا ڕووخساری کارێکتەرە سەرکیەکانی ڕۆمانەکە هەدەگرێ ، ئەوانیش بێ ناون، بە خەسڵەتی ڕوونکردنەوە دەناسێنەوە، وەك پیری بەفر، حیکایتخوان بە ساچمە لە لاقیدایە دەناسێتەوە، پەنجەخوار، کە لە دواجاردا مەریەم مەردی پێدەکات، چاوکەسکەکە بە دەنکی مەریەم ئاماژەی بێ دەکرێت، هەر یەك لەم کارەکتەرانە لە ناوکێی ئەجیندای هاوکێشەیەکن، دێنەوای بە ڕەوتی دەقی خوێندراو دەبەخشن، هەر یەکێکیان تابلێیەکە لە وەرگێراوەکانی چەمکی کەتن، لە پێداڕاوەکانی دەقی نووسراوی حیکایتخوان دا نیشتجێبوونە، بێ نموونە پیری بەفر لە کەتنی چاوەڕوانیدا, لە پاییزەوە بێ هاوین، واتا سێ وەرز بە تەماحی بەهەشتێکی دنیایی بە یوتێبیای درەختی هاوینە و دێندی پاڵانەوە ڕایدەگرێت، چاوکەسکەکە پیرێزی مەریەمی دێخوازی لێ زەوتەدەکات، لە هەمان کاتدا، ئومێدێکی پێدەبەخشێت، بەوەی هەندێ لە پیرێزیی مەریەمی بەرکەوێت، پەنجە خوارەکە بە غەیوری خێی تا ئەم لەسەر ڕێگای پیرێزی مەریەم هەڵکەنێ، بەردەوام بە خراپە ناوی مەریەم دەهێنێ و بریندارى دەکات، لە ناوکێی دەقدا، تابلێیەك لە گومان وەردەگیرَێت، جولیا کریستیڤا دەڵێت"هەموو دەقێك بریتییە لە تابلێیەك لە

وەرگ□راوەکان"3، لە گ□□انەوەی □ووداوەکان دا، ئەم تابل□یانە، فاکتەر□کی سەرەکی کەتنەکانی حیکایتخوانن ، □ەنگدانەوەی کەتنەکان بنەمایەکی تر دەخاتە سەر بابەتی □ووداوەکانی ن□و شو□ن و جەستەی نالەبارو هەست و نەستی حیکایتخوان، بە جۆرێك نە ناوی خ□یمان پ□دە□□ت، نە ناوی ئەوانەی بەرکەوتنی □ِاستەوخ□ی لەتەکیاندا هەیە، جگە لە ناوی مەریم نەبێت، ئەویش لە س□نگەی ئەوەی مەریەم، لە ناجۆگری خ□یدا ئاو□نە ئاسایەکە، لە ناشو□نی دا نا م□بوون، لە گرتە جیاوازەکانی گ□□انەوەدا، و□نەی شکستی خ□ی ت□دا دەبین□، هە□بەت بەهەمان ت□□وانینی چەمکی ب□ ئوم□دی شکستیەوەش، نەگەیشتن بە خەونەکان، هاوتەریبیەکی هاوس□زانە لەتەك دەستبەردارب□وونی □هەندەکانی جۆگ□ری ش□ن لە □ەنگدانەوەی □ووخساری ناجۆگیری مەریەمدا بەدیدەکات، لە □□مانی نو□دا لەن□و نەزانراوەکانی دەقدا تەوانەوەی ناو و □ووخساری ئەوانەی ناویان نەهاتووە، بە چ□بوونەوەیەکەوە گەما□□دراون، □□گا دەکەنەوە ب□ کەساندنی ئەوانەی ناویان هاتووە، بوونەتە ژ□دەرێك لە نواندن و □□کخستنی بارود□خ□کی گواستنەوە لە و□نەیەکەوە ب□ و□نەیەکی تر. .

نه□نی بەهارو شکستی هاوینە

لەناوک□ی پەیوەندییەکانی بە کەسانی دیکەوە، بەپ□ی ئەزموون، پ□گەی ک□مە□□ایەتی، خەس□□ەتەکانی پ□کهاتەی کەسایەتی وەك دالد□ك □ەنگدانەوەی دەب□ لەسەر مەدلوول، بە پ□چەوانەوەش دروستە، □هەندەکانی ئەم پەیوەندییە بە گ□رەی پ□شهاتەکانی □ووداو دەجو□□ن، لە دیمەن□کەوە دەچنە دیمەن□کی تر، لە ئاست کەس□کەوە ب□ کەس□کی تر شق□ی جیاواز، یان ل□کچواندن وەردەگرن، بە هەند□ داگری □ەنگە دەرگاکانی لادان وهەخلیسکانیش لە پەیوەندییە سروشتیکانی مر□ق دا دەستەبەربکات، قین و ئەوین ئاو□زانی یەکتربکات، هە□بەت نەخشەی جومگەکانی بنیادی کەسایەتی، ب□ بنەما لە جوگرافیایی دەقدا نایتە سەر م□ژووی ناساندنی کەسەکەوە، گەر مانایەکی پ□نەبەخش□ت، فیلیب هام□ن لە شو□ن□کدا دە□□ت " لە میانەو ناک□ی دەقدا نەب□ کەسایەتی نە ژ□دەر و نە مانای هەیە"4 گە□ان بە دوای مانادا، لە دوای بەیەکگەیشتنی ئەو خەس□تانەوە دەستپ□دەکات کە کاریگەری بەشە بەرب□اوەکانی چەمکی زانین □استەوخ□ بلک□نین بە بارود□خی دەرکەوتنی کەسەکان، ئەم کردەیەش لە هە□وەشاندنەوەی ئەو دیمەنانەی کە دەکر□نەوە، ئا□□زییەك بە خ□وە دەبین□، بە ستایل□کی بازنەیی هەو□دەدەین، خو□ندنەوەیەکی شاقو□ی ب□بکەین، تەوەری س□کسی وەك ل□کەوت□ك ب□ بکەینە دەستبژ□رکی گونجاو، بارود□خی کەسایەتی حیکایتخوان و ئاستەکانی گ□□انەوەی بەسەرهاتەکان، لە □یچکەی

بەرکەوتنی لەتەك دەوروبەردا بکەینە بنەمایەك بۆ ئاشکراکردنی ڕایەڵەکانی نهێنی و لەزەتی دڕزینەوە دژەوازەکانی، کە لە نێوان پێوەرو جیابوونەوەدا، دەبنە هاندەرێك بۆ ئامکردنی پەیوەندییەك، بە حەسرەتەکانی ئەوین و تێرکردنی دواکانی جەستەوە گەمارۆدراون، بە پێڵێنانی کەسایەتی حیکایتخوان خۆی بە مۆنۆلۆگ، گوزارشت لەوە دەکات، بەوەی زووگوورتیە، لە دنیای ژندا هیچ ئەزموونێکی نییە، ئەوانەی بەزای ئەون خەریکە دەبنە باپیرە، کەچی ئەمیش هەروا ماوەتەوە، خالییە لە تام و کامی مانە، بۆ مانە ئاوێنەی یادەوریيەکانی تەڕخ و ناتەواوە، لەزەتە ناکات گەر جوانییەکانی پیاوەتی خۆی لەگەڵ مانەدا نەبینێ، دەترسێ نەگات بە لەزەتی ئەو نەهێنییەی کە توانەوەی هەنگی جەستەی خۆی لە هەنگی جەستەی ماینەدا بەدی نەکات، ئای لە سیحری تێکەڵبوونی هەنگەکان، ئای لە ماینەو جوانییەکانی، بە تایبەت مەریەم، کە بە گوڕەی حیکایتخوان، گشت جوانی کیژانی دنیا لەودا دەبینێ، مەریەم و شێخییەکەی بوونێکی هایدگەرییە، ئاوێنەیەکە خۆی تێدا دەبینێ، ماڵێکە چۆن ئەو تێدا نیشتەجێبووە، دەیەوێت ئەمیش تێدا نیشتەجێبێت، باشلەر دەڵێت"دەبینین وێنەکانی ماڵ، بە دوو ئاراستەدا دەجوڵێتەوە، بە دیوێکدا ئەوان لەناو ئێمەدان، بە دیوێکی تریشدا ئێمە لەناو ئەوانداین"5 بەڵام ئایا مەزندەو ویستی حیکایتخوان، بە شێوازێکی ئەرێنی بە پێی نەخشەی ئەو ماڵەی ئەم لە چینە قووڵەکانی خەون و بێئاگاییدا دایشتووە، دەجوڵێتەوە، یان بەردی گوناهێك، دەبێتە لەمپەڕێك تراژیدیایی شکاندنی ئاوێنەیەك لەخۆدەگری، ئەمی حیکایتخوان مەریەمی تێدا دەبینێ، چ کارەساتێکە خۆی بە قوربانیەك دەبینێت، تاوانبار ئاسا سروشتی بوونایەتی خۆی، لە لێکچواندنی سروشتی هاوێندا بەدی دەکات، و دەڵێت من پیاوێکی هاوینەم، وشك و برینگ، بۆ هەوری ماینەو بارانی بە یەکگەیشتن، گلەیی و گازندە لە مەریەم ناکات، بەڵکو سەرجەم ژنی دنیا غەدریان لێکردوە، هەستکردن بەم غەدرە لە ئێستاوە نییە، ئابردوویەکی لە مێژینەی هەیە، گرێیەکە بە نەمری ماوەتەوە، کاتی خۆی لە پاڵی سێی ناوەندی، مامۆستایەکی ژن وانەی بیرکاری پێ گووتووە، ڕێك سەیری ناوچەوانی کردوە پێی وتووە "هەندێك سەروسیما هەیە هیچ ژنێ حەزی پێ ناکات" ڕەمان ل 135،حیکایتخوان دەڵێت کەس وەك ئەو مامۆستایە منی نەناسیەوە، واژووکردنی ئەم پێڵێنانە، ئاماژەیەکی ئاستەوخۆی ئادەستبوونە بە لێسەندنەوەی بەهاری گەنجێنی، قۆناغی هەرزەکاری، پووکانەوەی هەستی خۆشەویستیی بەرانبەر بە هەگەزی ماینە، ڕێچوونە بۆ نێو وەرزی هاوینە، بە نێو تین و گەرمای نامۆبوونی سێکسی، بازدانە لە بەهاری پەیوەندی دڵداری بۆ هاوینێ کە ناتوانێ،

تیونییەتی ئاە وحەسرەتەکانی بەهاری دێ بشکێنێ، هاوینێکی تەنیا، بێئومێد، بێبەشە لە پاشخانی بەهاری، وەرزیکی ناتەواوە، بێ قیناغ و دیگمایە، هەست بەکەمی دەکات، تا بێیت شەرمنە، ناتوانێ گوزارشت لە دیداری بکات، پشتڕاستکردنەوەی قسەی مامێستاکەی کردووەتە ڤیزای مینبەرێك، بەردەوام چەوساندنەوە و ستەملێکردنی خێی تێدا نوێدەکاتەوە، بەوەی کەسێکی ئیسك قورسە، دیگیر نییە، ئەم هەستکردنە گیانێکی شەانگێزو دێرەق و خەسڵەتێکی هاوینەی پێدەبەخشێت، پاێنەرێکە پەی بە ێگای سروشتی نابات، بیگەیەنێتە مەبەست، ێاستەوخێ قەدبڵێکی میکانیکی دەگرێتەبەر، لە ێقدا، زیاتر بیر لە دەسکەوت و لەزەتی جەستەیی دەکاتەوە، وەك لەوەی بیر لە پەیوەندی ئەویندداری بکاتەوە، درککردنی بە دەەاوکی و نەبوونی پەیوەندی ئەویندداری ێاستەقینە، دەیخاتە ژێر فشاری پرسیارەتکشکێنەکانی خود، چ گوناهێکی کردووە، ەزای قورسە، لە سێی ناوەندییەوە، قوربانی دەستەواژەیەکە، وەك تاوانبارێك خێی دەبینێت، ناچێتە دێی ژنەوە، دەیەوێت بگەڵێتەوە بێ دنیایی سێزو جوانی ژن، بە لێبوردن، چاوپێشین لە ئێسك قورسی بکرێت، پیرێزی بە دەستبهێنێ، بێ ترس، بە ئومێدەوە خێی یەکلابکاتەوە، بێتەوە نێو ئامێزی کەسکی بەهارانە، بێتە لای مەریەم، مەریەم گوزارشت لەو پەیوەندییە دەکات، کە لە هاوینەوە دەیگڵێتەوە بێ قیناغی پێشتر باوشێکە لە سێز، دەیگڵێتەوە بێ بەهاری چاوە سەوزەکانی، بێ سروشتی پەیوەندیی دیداری، کە لە هەر سێ ڵێسای ئایدلێژیاو سایکلێژیاو لە دوا جاردا لەتەك سێکس دا کێکن، بەێام تێزی ئەم ڵێسا سروشتیە لەتەك پەیوەندی دیداری عوزری دا یەکنایەتەوە، ئەویش نەکرانەوەی بەهارە، نەبوونی سێکسە، داخران و قەتیس بوونی دەروونە، لەنێو وەرزی نەبوونی و وشکە سائی هاوینەیە، هەست و لاقەنەکردنی پیرێزییە، مانەوەیە لەنێو بێگەردیدا، سەرسامبوونی بە جوانی، تەقینەوەی خێشەویستییەکی ئاوهانە، بچووککردنەوەی خێی وگەورەکردنی ئەوی دیخواز، وای لێدەکات ئەو بە پێمردێ پیرێز، بێ سێکس سەیرکات، ئایا بیرکردنەوە لە چەمکی جوانی ێەها لە خود دا، مانای نەمرییەك نابەخشێت کە کردەی سێکس تێدا بە تاوان هەژماربکرێ، لە هەمان کاتدا درزێك فەراهەمناکات لەتەك مردنی حەزو خولیای گەیشتن بە کردەی سێکسی، بەجێرێك لە جێرەکان، جوانی پەیوەست ناکات بە پاکدامێنی و بێگەردی، گەر لە ئاستی بینیندا دوالیزمەی ێووە ئەرێنییەکی جوانی بێتاوانی بێت، ئەوا ێووە نەرێنییەکی جوانی ناشرینی و هەست بەخشینە بە تاوان، بە گوناهبوون، ئافرەت پەرستگایەکە شوێنی گونهکارو تاوانباری تێدا نابێتەوە، بەهارێکە شوێنی هاوینی تێدا نییە، پرسیارێکە تەنیا

وەها مەکی تەدا نییە، گەر زۆری بۆ بڕنی هەکارەکەی دەگەڵنەتەوە بۆ دنیایی دەرەوە، یان بۆ ئابردوویەك، لە ناسنامەی وەرزێك دا، وەك تاوانبارو گوناهبارێك هەنگ وبۆی داوەتەوە، خۆی بە پیاوەکی هاوینە دەخوێنەتەوە، ئەم زەمینەیەش هاوشانە، یەکدەتەوە لەگەڵ گەیشتن بە درەختی هاوینە، یان درەختی ژنانە، ژنان لە گەرماوەکەی مەڕۆ بۆی ئووت دەبنەوە، مەراقی ئەمیش بینینی جەستەی مەریەمە بە ئووت و قووتی، ئەمەش پاڵنەرێکی بەهێزی مانەوەیەتی لە کەتناوە، بەو هێیشەوە دان بەخۆیدا دەگرێت، بە ناچاری بەرگەی چاوەوانی سێ وەرز دەکات، هەر لە پاییزی گەیشتنییەوە بۆ زستان، بەهاری درۆژ و ئینجا هاوینی مەبەست، ئەم کە تەمەنێکی بەهاری لەدەستچووە، ئێستا لە بەهارە، جوانی سروشت لە هاویندا دەبینێ، ئەم بینینە بەدیوێکدا یەکدەتەوە لەتەك پێکهاتەی وشك و برینگی بوونیدا، بەدیوی سروشتیش دا، پارادێکسێ لەتەك بەهاری سەوزی دوورو درۆژی کەتناوە دا، فەراهەمدەکات، کە پرە لە گوڵ و گوڵزار، بە دیویکی دیکەشدا لەتەك چاوسەوزەکەی هاورێی دا، ئەم پارادێکسە نوێ دەبێتەوە، بە کردار لەتەك مەریەمی چاوکەسکدا یەکدەتەوە، بەوەی هەردووکیان بە جووتە دوو بوونەوەری بەهارین "بە چاوی خۆم لە درزی بەردێکەوە دیتم، وا لە ژێر برادەرە چاو کەسکەکەم ئاکشاوە ماچی دەکات، نازانم چیی دییکەیان دەکرد" ڕۆمان ل 76 ، ئەم بینینە، شاهیدی یەکەمە، لە ناوەخوندا، بۆیاردەدات، چیتر بینەر نەبێت، لە ساتی ئووداتی گوناهەکە کە لەوبوو خۆی نەگرت، هەڵهات، لە ئاستێکدا هەقیقەتی کەسێکی بە دەستهێناوە، لە مەزندەیدا نەبوو ئاوهانە بێت، لە ئاستێکی دیکەدا لە ئادەستبوون و پەرتبوونی جەستەی ئەو بەهشتە پیرۆزە هەدێ کە ڕۆحی خستە نێو دۆزەخی دڕاندن، گەاندییەوە بۆ هاوینی قاتی، ئەمەش خۆی لە خۆیدا، دامانی زەمینەی پاڵینکردنی هەهەندەکانی سیحری خۆشەویستی عوزرییە، سەرەتای خاڵی وەرچرخانە بەرامبەر بە داکەوتە سروشتیەکانی چەمکی سێکس، چاولێکردن و بە ئاگاهاتنەوەی باڵاڕی خودە لە بیرکەیەکی جێگر، مەریەمەکەی جارانی تەدا نابینێ، دەرکردنە لە بەهشتی پاکدامێنی بۆ دۆزەخی سێکس، شەکە، ئاساندن و باوەهێنان بەو گرتەیە، تۆزی گووشارێکی چەواشەکاری هەدەگرێت، تەشەرەیەکە گیانی نەرسیسی زامارەدەکات، وەك بەرگری و پەرچدانەوەیەك، شمانەی پەگرتن لە هەردوو کارەکتەری ئەو گرتەیە هەدەگرێت، کە نەیتوانی تا دوا ساتەکان، منەی کوژاندنەوەی ئاگری ئەو لەزەتە بکات، دوو بوونەوەری بەهاری نەیان توانی لە نێوان ئەرنی و نەرنی دا جیاکاری بکەن، لە نێوان بگەردی و باجی ناپاکی دا، چاوکەسکی هاوەم و مەریەم، بە خودوخەدوە لە بەیەکگەیشتنی دوو جەستەدا، حەزێك دەکوژن، ئەمی

بگ□□ڕەوە بە تەماشاکردنکی پدزییەوە حەزك دەیکوژت، تە□ەیەك دەیگرتەوە، ئەم وەك پیاوکی هاوینە، ناتوان بگە□□تە دواوە، بەر لە دوو کەسی بەهاریی بگرت، بەر لە مەریەم و چاوکەسك بگرت، بەهار وەرزی دداری و جوان پەرستییە، ئەم لە سنگەی ئەوەی پەککەوتەیە، ساچمە لە پیەکانیدایە، لە هاوینی تەنیایی ب بەهاری تەبایی و جووتبوون، نە پی پەینەوە، نە پی گەانەوەی هەیە، ناتوان پەیوەندی دروستبکات، لە کو جوانترین کچی دنیا بە پیاوك ازی دەبت، کە خی دنیایە، هیچ کچ حەز لە چروچاوی ناکات، ئای مەریەم چن لە دندی پاانەوە، لە پیرزییەو منت پەانەوە ب دوزەخی تە□ەکردنەوە، ئەی چ جگ□□کەیەکی کرد، □□□ەوەکانی سروشتی گەیشتنی لە منەوە گواستەوە ب چاوکەسك، نازان چن بنەماکانی پەگرتنی سکسی، قەربووی ایەەکانی پیرزی دەکات، چ کەتنکت بەرپاکرد، ئەدی نازانی پیرزی، توندوتیژی و پەگرتنی بە دواوە دت، پیرزی ت نەبوایە، کە بە ئاسانی ادەستی چاوکەسکت کرد، من چیم دابوو لە چاوکەسك، ب ئاشقی دەبووم، کە من نەگەم بە تی مینە، خ وەك پیاوك ب سەلماندنی بوونایەتی خم، ازیکردنی نەرسیسی بریندارم، ناچارم سیمای ت لەودا ببینم، دەتوانم تە□ە لەو بکەمەوە، پیرزی ت بگ□□مەوە، چاوی بشکنم، چاوشکاندنی ئەو، گ□□انەوەی تیە ب من، ئاوادانەوەی بەهارە ب سەوزکردنی هاوین، ەتکردنەوەی ئەو تزەیە کە هیچ کچ حەز لەم جرە پیاوە ناکات، بەام لەم کەینەو بەینە، ئەوی مەریەم دای بە چاو کەسك نەیدا بە حیکایتخوان، کات لە گەانەوە، □□گا بە مەریەم دەگرت، پی دە□□ت "یەك جار ئەوە لەگە من بکە، لە تەمنم بیر لە درەختی هاوینە ناکەمەوە" □□مان ل 75، لە ەشبردنەوەی پاکدامنی مەریەم هەیەك ب مانەوەی خی نادزتەوە، بیە هەودەدات خی لەنو ببات، پیری بەفر بە هاتنی وەرزی هاوین، بە سەیرکردنی ژنی ووت و قووتی درەختی هاوینە، ساردی دەکاتەوە، چاو کەسکە پویستی بە هاتنی هاوین و درەختی هاوینە نییە، هەردووکیان دوو کارەکتەری بەهارین، بە کردار کاری خی لەگە مەریەمدا کردووە، پیرزی ل وەرگرتووە، ەنگی یەکیان گرتووە، هاوشوە بوونك لەچاو و لوی مەریەم و چاوکەسکدا ەنگیداوەتەوە، چاوکەسك دەکاتەجگرەوەی مەریەم، چن لەپەیوەندی ئەویندارای دا، تاوان دەبتە جگرەوەی ئەشقی تاك لایەنی، لاسەنگی، شەرم و ەنگ پەینی لدەکەوتەوە، ئەو شەرمەی لە بەرابەر مەریەم دا، لە ووخساری حیکایتخوان دا یەقی دەدایەوە، ئستا لە بەردەم چاو کەسکدا، بە هەمان شوە یەق دەداتەوە، ئەوەی ویستی لەگە مەریەم دا بیکات بی نەکرا، ئستا دەیەوت لەتەك چاو کەسکدا بیکات، هەتا دەهات شونی مەریەم لەق دەبوو، جی چاوکەسك

جێگیردەبوو، لە شوێنکدا بە مناڵگ دەڵت "من برادەرە چاو کەسکەکەم بە هی خۆم دەزانم حەزم نەدەکرد کەس لێی نزیك بێتەوە" ڕمان ل 78، چاوکەسك هەستی پێ کردبوو، تووخنی نەدەکەوت، دەترسا ئەوی لە تەك مەریەم کردی، هەمان شتی لەگەڵ بکرێ، گەر مەریەم لە دنیایی مندا هەمایەك بێ بێ پاکدامێنی، ئیتر چۆن لە پێناو هەڵگرتنی گوناهەکانی، شکاندنی تابۆکانی خۆشنوودی، نەبم بە عیسایەك، لە خاچ نەدرێم، پیرۆزی و نەمری نەگەڵمەوە، دوانەی پیرۆزی وگوناە لە دژوابوونداا، چ لەمپەڵك لە جیاوازی دوورکەوتنەوەدا، بەدەستدێنێ، ئیترچۆن تەبایی و سۆاو و نزیکی لە نێوانیاندا دەمێنێ، بە چ ڕەسۆاو پێوەرێك، سۆاو لە نێوان حیکایتخوان و چاو کەسکدا دەمێنی، لە ترسی ئەوەی نەبادا لاقەی بکرێ، لێی دوورەکەوێتەوە، ئەم دوورکەوتنەوەیە، شکستییەکی دیکە دەخاتە سەر خەمەکانی حیکایتخوان، ئەگەرکانی پاکبوونەوە، لە گوناە بەر تەسکتر دەکاتەوە، بە ڕەوی ووبارەوە، چەندین نامە بێ مەریەم دەنڕێت، بۆدەنگی مەریەم، وەڕامنەدانەوەی وای لێدەکات، پەنا بەرێ بێ پەلاندانان و تێەکردنەوە لە مەریەم، کەشفکردنی ڕێگا و شوێنی درەختی هاوینە، کاتێ دەمەو بەیان دەگەڕێتەوە بێ سەر کارەکەی، حەرەسەکەی هاوڕێی پەنجەخوار گومانی لێدەکات، وا دەزانێ شەوخێی بە مەریەم گەیاندووە، سەرسام دەبێت، باوەڕ ناکات " بەڕاست مەریەم ئەوهایە ماچ دەداتە هەموو کەسان بێ هەموو کەسێ ڕادەکشێ بەس لەگەڵ من و ئەو کورە لە من بەدبەختتر ئەوهایە" ڕمان ل 120، دەرخەی ناجێگیرییەك، نە بوونی متمانە و گومانێك لە تێواینی حیکایتخوان دا بەدی دەکرێت، یەکەمجار گومان لە تواناکانی خوی دەکات، نەگات بە مەرامی خۆی، هەر لە ڕێگای خەیاڵەوە بە مناڵج چەندەها ئەمسەرو ئەوسەر لەگەڵ مەریەم دا دەکات، ناگات بە ویستەکانی دڵی، دووەمجار گومان لە پیری بەفر دەکات، کاتێ باسی درەختی هاوینە، یان درەختی ژن و دڵندی پاڵانەوەی بێ دەکات، سێەمجار گومان لە مەریەمێك دەکات، کە بە سێ مەریەم دەیبینێ، مەریەمێکی پاڵ بەردەکە، لەگەڵ چاو کەسك دا بوو، شایەدی یەکەم بوو، بە چاوی خۆی بینی، بوێری نەکرد تا کۆتای تەماشای بکات، دووەم مەریەمی گریمانکراو بوو، پەنجەخواری هاورێی ناساندی بە خراپە باسی لێوەدەکات، سێیەم مەریەمەکی بەر دڵی خۆی بوو، ئێستا چیبکات، چۆن گومان لە ڕاستی جیاکاتەوە، باوەڕ ناکات، ئەمە مەریەم بێت، لە سەرەتادا، چاوکەسك لە دواجاردا پەنجەخوار، توانی کۆتایی بە ڕەڕی پاکدامێنی مەریەم بێنێ، تێزی هاوکێشەیەکی دژوار بخوڵقێنێ، لەتەك تاواندا بەرکەوتن بکات، پلەو پایەی پیرۆزی لە موقەدەس، وەرگرتەوە، بازنەی موقەدەس بشکێنێ بەوەی "هیچ

سەنتەرێکی موقەدەس نییە، بازنەیەك بە دەوری خۆیدا نەکێشێت" 6، لە وێنگەی حیکایتخوانەوە، مەریەم سەنتەری پیرۆزی لە موقەدەسەوە وەرگرتووە، لە لێکەوتەی بازنەی پەیوەندییەکانییەوە، درك بە دەرهاویشتەی چەندین ململانی دەکات، بە دیو، بە چارەنووسەوە گرێدەدات، بە دیوێکی تر، ئەم ململانییە شاراوە نییە، ململانی شوێنکات نییە، بەڵکو کێشەو بردەی پێدراوەکانی داکەوت و هەقیقەتە، داکەوتی پەیوەندی حیکایتخوانە بە مەریەمەوە، بەڵام هەقیقەتێ لە نێوانیاندا دەوەستێ، ئەویش چاوکەسکی هاوێِیەتی، کە دنیای بێگەردی لەکەدار کرد، پەنجەخواریش وەك لێکەوتێ دەرکی، زیاتر بازنەی ئابرووی مەریەمی پیسکرد، لە دنیایی تێلەکردنەوەدا، هەوێنی کەتنیکی تری خۆشکرد، چاوکەسکی لە دەستچوو، بەڵام مەریەم و پەنجەخوار، هێشتا لەبەر دەستن، ماوەنەتەوە، یەکەم مەریەم بە زۆر ئیشی خۆمی لەگەڵ دا دەکەم، گەر لەزەتی جەستە، پیرۆزی نەدا پێم دەیکوژم، بەڵام کە پیرۆزی دەسنەکەوت، وەك پەرچەکردارێك، پەلەماری پەنجەخواری دا، لەگەڵ یەکەم دەستوەشاندنیدا، پەنجە خوار لێیهاتە دەست، تۆرو پێی لێدا، بەزۆر لەبن دەستیان دەرهێنا، بێ دووەمجار شکستی هێنا، جاری یەکەم لەگەڵ چاوکەسکدا بوو، ویستی بە ڕێگای هاوێەگەزخوازییەوە چاوی بشکێنێ پیرۆزی مەریەمی لێ وەرگرێتەوە، جاری دووەم ڕێچکەی تووندوتیژی گرتەبەر، ویستی ماف و پاکدامێنی مەریەم بگڕێتەوە، لێرەوە دەکرێ، ڕەچاوی پەیوەندییەك لەنێوان سێکس و تووندوتیژی دا بکەین، لە هەر شوێنێ پێوەرێك نەبی بێ سێکس، پێوەرێکیش نابێ بێ تووندوتیژی، گەر سێکس لە چوارچێوەی مرۆڤبووندا، بەهاو حورمەتی ڕاحی لە پشت نەبێ، بگەردرێت بێ ئامرازێکی بێ دڵ، بێ کوشتن و دامرکاندنەوەی ئارەزووی ئاگوزەر، ئیتر چ جۆگیرییەك دەهێلێتەوە بێ پتەوکردنی بە هاکانی مرۆڤبوون و گیانی قوربانی و حیرس و خورپەکانی ئەویندارێ، بەدەر لە کردەی ئەویندارێ، لە نێوان کورو کچدا چ هاوسەنگیەك دەمێنێتەوە، ئەی چۆن شانازی لایەکیان نابێتە هۆی سووککردنی لایەکەی دیکە، پارادۆکس ئەنجام نادات، ئەم نادادوەرییە، جیاوازییەیی نێوان کورو کچ، ڕەتکردنەوەیەکی زەقی پرینسیپی لەزەتە بەرانبەر بە بەهاو نرخ، دەسکەوت و بردنەوەی لایەکە بەرانبەر بە دۆراندنی ئەویترە کە لە کچدا خۆی نمایشدەکات، بێ نرخکردنی سێکس، بێ نرخکردنی مرۆڤە، شکاندنی حەز و لەقکردنی پیرۆزی دیوە جوانەکەی سروشتە کە ئافرەتە، ئایا مەریەم وەك ئافرەتێك لە کۆی سروشتی ناپاکیدایە، یاخود لە کۆی پاکدامێنی و بێ تاوانیدایە، کاتێ حیکایتخوان وەك بکەرێك چەمکی تێگەیشتن بە ڕاستینەوە گرێدەدات، بە ڕاساکانی چۆنایەتی گەیشتن بە یەقین، هەوێدەدات پەیوەندی خۆی لەتەك کەسایەتی مەریەمدا هەڵسەنگێنێ، لە

سایەی سیمۆلۆژیای سۆزو چۆکردنەوە دا، دەیەوێت تواناکانی کار لە بکەرەوە بگۆڕێت بۆ کردار، لە ژێر جومگەکانی ئەم جیاکارییەی گریماسەوە، ئەبێ لە کۆدا، باوەر بە پاکی و ناپاکی مەریەم بکات، کە بەم جۆرە دەکرێ پۆلینبکرێت " یەکەم ڕاستینە یکسانە بە ئەبێ، پێدەچێ، دووەم نەهێنی یەکسانە بە دەبێ، پێناچی، سێیەم درێ پێدەچێ نابێ، چوارەم بەلاربردن و چاو هەڵخەڵەتاندن پێناچێ نابێ" 7 ئەم ئەگەرانە دەبنە هاندەری دزەکردن بۆ نێو ژیانی مەریەم، لە لەزەتی دۆزینەوەی زیندگی دا، قەرەبووی شتێکی ونبووی پێبکات، کە لای هەگەزی مێینە دا چەسپیووە، لای مەریەمیش شقێیگرتووە، ئەسك قورسییەتی کە ناچێتە دڵەوە، لە پاش ئەوەی نەیتوانی نهێنی ناخی مەریەم بخوێنێتەوە، دەبێ هەزی خێی لە ببینی نهێنی جەستەی مەریەم دا ببینێ، خێی دەرخات، دەبێ بەگە لەسەر بینینی جەستەی مەریەم بە دەستبێنێ، وەك دوا چەکی نەیارێك، یەکەم دەتوانێ مەریەمی پێ بکوژێت، دووەم دەیەوێت بەهاری پەیوەندی ئەویندارى لە دۆزەخی هاوینی دا کورتبکاتەوە، بەدەر لە خۆشەویستی یەکسەر بێتە سەر سێکس، مەریەم کاری وای کرد وەرزەکانی بەیککەیشتنی تێکدا، پەیوەندی نێوان بەهارو هاوینی پچڕاند، ئەوی ماوەتەوە هاوینی چاوەڕوانییە، درەختی هاوینەو حەمامی ژنانە، لە دوای سێ وەرز لە چاوەڕوانی، بێ دواجار گەیشتە دوا خەون، وەرزی چوارەم، ئێستا لە پەنایەکەوە سەیری نێو حەمامی ژنان دەکات، لە ئەشکەوتەکەدایە، وا مەریەم بە ڕووتی دەبینێ، بەرگە ناگرێت تەماشای کامیان بکات، هەموو جوانن، مەمك، ڕان، سمت، یەك موویان پێوە نییە، تەنیا یەك دوانیان نەبێ، یەك لەوان مەریەم بوو، ناوگەڵی پربوو لە موو، سەیری ئەو مەمکە تۆندو تۆڵە بکە، بڕواناکەم دەستی کەسی بەرکەوتبێ، برادەرە پەنجە خوارەکەم درێکرد، چاوی منیش بە هەمان شێوە درێکرد، ئەو ژنەی بن برادەرە چاو کەسکەکەم مەریەم نەبوو، لەش و لاری مەریەم، بە هی کەس ناچێت، جوان دیقەتم داوە، هەتا ماوم چاکەی پیری بەفرم بیرناچێت، بەهشتی پێ نیشاندام، پیری بەفر با تامی بکەم، خۆم ناگرم، با بگەمە نێو سێ گۆشەکەی بەین ڕانی، لە دوای ئەم دیمەنە خۆشەوە، حیکایتخوان هەست بە سەرکەوتنێ دەکات، ڕاچیتەی نهێنی جەستەی مەریەمی پێیە، فشارێکە بۆ دەسکەوتنی لەزتی جەستەیی، ڕەش لە سپی، پاك لە پیس، بەهار لە هاوین، گومان لە ڕاستی دا دەدۆزێتەوە،"ئافرەت تەنیا بۆ ئەوانە داخراوە کە کلیلەکەیان بزرکردووە"8 ڕێگای پێدەگرێت، لە دیالۆگکدا، لە پاش هەوڵدانێك، خۆشەویستی بەری تێدا ناگرێت، دێتە سەر باسکردنی نهێنییەکانی جەستە، دواجار تۆخی دەکاتەوە پێیدەڵێت" باشە بڵچی مووی بن هەنگڵت کردووە، کەچی هی ناو ڕانت نەکردووە" ڕۆمان ل 204،

که دەڵێت بە چاوی خۆم دیومە، مەریەم ملنادات رەتیدەکاتەوە، ئەوجا پێدەڵێت، ئەوە من بووم تۆم بینی لە بن کورە چاو کەسکەکە پاکەوتبووی، ئەمجارەش مەریەم لە دەستی هەڵدی و شکستییەکی تر دەخاتە سەر شکستییەکانی، شکستی لە دوای شکستی ئاوەزانی پێدراوەکانی واقیع دەبن، لە خەونی ناخۆش زیاتر هیچی بۆ نامێنێتەوە، ئایا خەون دەستبەسەراگرتن و داکشانی بۆئاگایی نییە، پەینەوە نییە بۆ دنیایی ئاگایی، لەسەر تۆپکی هەشبینیەدا یەکناگرن، حەوت شەوە مەریەم شووی کردووە، کە بردیان لەبن تاراوە بزەی ماڵئاوایی لێکرد، لە دوای ئەو حەوت شەوە، حیکایتخوان خەون بە دڵندی پارانەوە دەبینێ، پیری بەفر لەبەر خاتری مەرگ ئەم گوریسەی شۆرکردووەتەوە، دەبینێ ژنەکان دەستی بۆ درێژدەکەن تا هەڵیکێشن، ئەوە مەریەمە دەستی داوە تا بمکاتە ئامێزی، لەپێ گوریس دەپچڕێت، دەکەوێتە سەر زەوی، لە ئێوارەی ئەو خەونەدا بوو، پیری بەفریش کۆچی دوایکرد، تەنیا مەریەم و پەنجە خوار، ئامادەی پرسەکەی نەبوون، ئەو هەفتەیە سێ شتی گەورە لە ژیانی حیکایتخوان دا ڕوویدا یەکەم مردنی پیری بەفر بوو، شووکردنی مەریەم، سێیەم خەونەکەی بوو، بەر لە مردنی پیری بەفر بە ڕۆژێك هەواڵی هەدووکەوتنی مەریەم هات، شەوێك لای زاوا بوو، بۆ شەوی دوایی لەگەڵ سیامەند دا کە جوانترین کوری دنیایە، چاوەبڕکێی کرد، هەڵهات، لە شووکردنی دووەم دا کەس نازانێت بۆ کوێ چوون.

سێگۆشەی ئەدیبی و گەمەکانیی سیانەیی

" چەند سەیرن، سروشت و دایك! هەردووکیان بە میهرەبانی ناسراون کەچی سەرچاوەی هەزاران کارەساتی گەورەن"9

جێناوی منی قسەکەر جێناوی ئاز و سەدای دەنگکی گیانەوەیە، دەتوانێ ببچێتە نێو دەروونەوە، مەبەستە شاراوەکانی بگەڕەوە ئاشکرابکات، منی قسەکەر ئاوێتەی خوێندنەوەی گیانەوەی دەقبکات، پەردە لەسەر دەرچەکانی خود هەلمَاڵێ، لە ناوەخنەوە بۆ ناوەوە، یان لە ناوەوە بۆ دەرەوە، ئەمەش بە زەمەنی خودیی یان دەروونییەوە پەیوەستە، کە دەتوانێ بابەتکی ئاسایی بکاتە نائاسایی، پێچەوانەکەشی دروستە، ئەنگە لەنێو پێدراوەکانی دەقدا، هەندێ دەستەواژە ببێتە ئاچیتەیەك بۆ چوونە نێو دنیا تایبەتەکەی حیکایتخوان، کە لە چەند ویستگەیەك دا خۆی دەنوێنێ، ویستگەی یەکەم، کاتێ ئادەستی غایلەیەك بوو، مەریەمی گەیاندە هەلهەلەی ئاسمان، وەك پەمردێك سەیریکرد، لە حەزو ئارەزووی زەمینی دایبڕی، لە جوانی و پیرێزی دا لە هەموو کچی دنیا جیایی کردەوە، ئەمەش ئەنگدانەوەی دەروونکە، پەروەردەی سۆزکی نادروستە، ناتوانێ

هەوڵنێك بێ جەستە، مانایەك بێ لەزەت بدزێتەوە، پێشتر گووتمان هێمایەك بوو بێ پاكدامێنی، مەزەندی ئەوە ناكات جوانێكی ئاوەها ماچ بكرێ، یان كەسێ هەبێ بۆری ئەوە بكات، دەستیلێبدات، جوانی وا تەنیا هی سەیركردن و ستایشە، نەك دەستلێدان، لەنێو جومگەكانی پیرێزیدا، وروژاندن ناتوانێ وێنەی خێی بكێشێ، ئەوە كاریگەری وێنەی دایكە دەتوانێ لە هزرو دەروونداوێنەیەكی بێ لەكە بنەخشێنێ، سامپێی دەسەڵات و هەوشتمەندی هەڵگرێ، هەكاری شكستی پەیوەندی ئەویندارێی حیكایتخوان، دەگەڵتەوە بێ كردەی خێداخستن، ناتوانێ لێی قووتاربێ، ئامادەبوونی وێنەی پیرێزی دایكی كە دەسەڵاتی خێشەویستییەكی ئەوتێی لەسەر دەروونییدا بەجێهێشتووە، لەو ساتەی مامێستاكەی پێی ووت، ناچیتە دڵەوە، بۆشایی سێزداری پووكانەوەیەك لەنێوان دایكی و مەریەم دا پردەكاتەوە، بەیەك نەگەیشتن لە پەیوەندی ئەویندارێی، دووچاری كێشەیەكی بووناگەریی دەكات، چارەی بێ نادزێتەوە، یان لووتكەی خێشەویستییەكی هەها تا ئاستی پەرستن، دوور لە غایلەی سێكسی، یان هەچوونی یەكسەری بێ نێو دونیایی سێكسی پەتی بێ خێشەویستی، سێزداری یان سێزانی پەتی، هەحی بێ جەستە، یان جەستەی بێ هەح، مەودایەك لەو نێوەندە نییە بە خێشەویستیی بەركەماڵ بێ، بێیە لە مەریەمی بێ حەزو سێكس، دایكی ئاسا شایستەی خێشەویستییەكی هەها و بێ كۆتاییە، خێشەویستی لەو بارە هەحییە دا لەتەك پیرێزی دا درز دروستناكات، بەر نەفرەت دەكەوێت گەر بیر لە هەوەس و شەهوەت بكاتەوە، تا ئێرە مەریەم فەرزەندەیەكی ئاسمانی هەحییە، هەوییەكی پاكی دایكانەیە، بەڵام لە دوای ئەو تاوانەی چاوكەسكی هاوڕێی كە لەتەك مەریەم دا ئەنجامیدا، لە دڵخێكی شەرمنانەدا بینی، نەیتوانی سەیری شكاندنی وێنەی دایك بكات، كە لە مەریەم دا بەرجەستە بووە، هەڵهات، لە بەهشتی سێزی دایكانەوە فرێدرایە دێزەخی پەشیمانی، بە تێپەڕاندنی وێنەی دایك لە پیرێزییەوە، بێ ناپاكی و داوین پیسی چووینە ویستگەی دووەم، چ كارەساتێكە، ئەم دوو وێنەیە چۆن لە مەریەم دا كۆبووەتەوە، چ دوو هەوییەكە لە چوارچێوەیەكدا دەقی گرتووە، ئەی چۆن هەنگدانەوەی ئەم وێنەیە پارادێكسێ لەگەڵ دنیای ئەمدا ئەنجام نادات، ناتوانێ جێگای بكاتەوە، پاراستنی وێنەی ئەم هەوداوە، لەتەك چەمكی مانەوەی هیچ و پووچی دا یەكنایەتەوە، بەڵگەی ناپاكییەكە، ناكرێ لە هووخساری دایكێكی دووەودا بشاردرێتەوە، هەوییەكی لە وێنەی دایكیكدا، حیكایتخوان دەیناسێ، هەوییەكی تری چاو كەسك ئاشكرای كرد، هەبەت بە پێی ئەم بنەمانە دژوار نییە، لە سێگۆشەی ئێدیبییەوە، هەانانی بێ بكەین، لایەكی بنكەی سێگۆشەكە، دایكێكی ناپاكە، لە مەریەم دا خێی نمایشدەكات، لایەكەی دیكەی بنكەكە چاو كەسكە، ئەمانە هەردووكیان،

بەرانبەر حیکایتخوانن، لە بنکەی هاوکێشەی پەیوەندییەکدا، نزیکبوونەوەی نێوان مەریەم و چاو کەسك، بڕیاری ئاق و کینیەکی هاملتانە، لای حیکایتخوان گومان بە تۆمەتبارگاویدەکات، نزیك بوونەوەی مەریەم لە هەریەك لەو دوانە، بە دەرکردنی یەکێکیان کۆتایی دێ، پەنجە خوار، لێرەش حەرەسە لە دەرەوەی سێگۆشەکە وەستاوە، چاوەڕێی هەل دەکات، پەلانی دادەڕێژێت نزیکبوونەوەی حیکایتخوان لە چاو کەسك، ترسی ئەتککردنی بە دواوەوە بوو، بۆیە هەم لە مەریەم هەم لە حیکایتخوان دوورەکەوتەوە، حەرەس بە ووتەووت، پێداگری لە سووککردنی مەریەم دا دەکات، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ، دەیەوێت حیکایتخوان لە مەریەم دوورخاتەوە، بە ژێرەوانکی ووماڵی خۆشەویستیەکی نەهێنی بەرانبەر بە مەریەم هەیە، ئیرەیی دەکات، دەیەوێت مەریەم لە پێشچاو حیکایەتخوان بخات، هەموو جۆرە و قسەکردنێکی دیاربێ یان نا، شاراوەیەك هەڵدەگرێ، چاوگەکەی چەوساندنەوەیە، تیژکردنی گیانی دوژمنایەتی و غەیوریە، بەدپلانییە تا ئاستێك دیاردەکانی هاوڕێیەتی وەردەگەڕێتە سەر دژەکەی، وەهمی ئەوی تەنیا ئەم حیکایتخوان ماونەتەوە بگەنە مەریەم، دووپاتکردنەوەو گۆڕانەوەی ئەم قسانە بەو جۆرە مەدلوولی دوانەیەك لەخۆدەگرێ، خۆشەویستی حیکایتخوان دەگۆڕێ بۆ قین، وەلێ پیش ئەوەی مەریەم بگۆڕێتەوە بۆ خۆی، حیکایتحوان بە شەر کۆتایی پێهێنا، حەرس بە ڕاگواستن، خۆی لە کەتناوە و مەریەم دوورخستەوە، لە دوای ئەم ڕووداوانەوە حیکایتخوان زۆر ڕقی لەخۆی دەبێ، ئەم ڕقە بە خۆلەناوبردن نەبێ کۆتایی نایە، چەند جارێ هەوڵی بۆ داوە، چیدی ناتوانێ هەستی گوناە لە چوارچێوەیەکدا بشارێتەوە کە هەمیشە خۆی دەنوێنێ، لە ئاستی ئۆدیبیدا هەستکردن بە گوناە، هەوڵنکی لەبارە بۆ لە دەستدانی ئاوەز یان خۆلەناوبردن، هەر لە گۆشەنیگای ئۆدیبیەوە، هەستکردن بە گوناە دەگۆڕدرێت بۆ تاوانبارکردن لە دەرەوەدا، لە ڕوانگەی ئۆدیبیەوە بە دیاریکراوی دایك پابەندە بە خۆشەویستیەوە کە دەکاتە مەریەمی پێش ناپاکی، یەکسان نییە، بە مەریەمی دوای ناپاکی، مەریەم تاقە کەسێکە دەتوانێ پارچە تکشکاوەکانی، حیکایتخوان لەیەك نزیکبکاتەوە، لە سێگۆشەی کەتناوە دابیهێنرێتەوە، کە سێ نهێنی لەخۆگرتووە، یەکەم دێندی پاڕانەوەیە بۆ خەو بینین بە سێکسەوە، دووەم درەختی هاوینەیە (حەمامی ژنانە)، بینینی جەستەی ژنە هی مەریەمە بە تایبەتی، حیکایتخوان لە دێندی پاڕانەوە، بە پچڕانی گوریسکە، کەوتنەخوارەوەو شووکردنی مەریەم بە کەسێکی بێگانەو نەناسراو، نەیتوانی بگات، نە بە مەریەم، نە بەخەونەکەی، بەڵام لە حەمامی هاوینە مەبەستی پێکا، بە جوانی بە دیقەتەوە، بە چاوی خۆی سێگۆشەکەی بەینی ڕانی مەریەمی بینی، هەر

وەك نەخشی سێگۆشەی بەهاری کەتناوە، هەردوو بێ ئەم هاوشێوەن، ئەم وەك هاوینێکی تەمەن کورت و بێ مەودایە وەك بن هەنگڵی مەریەم سافکراوە، بەتووکە، شاراوە نییە پێلینکردنی مامەی مەریەم لەگەڵ دوو هەست ووردژنی جەستەی دا، بە تاشینی بن هەنگڵی، نەتاشینی مووی سێگۆشەی نوێ انی، جیکاری هاوین و بەهارە، لەسەندنەوەی بەهارە، لە هاوینی حیکایتخوان، هاوینێك وەك بن هەنگڵی مەریەم ساف و لووس کرابێ، گەر پلەی مەریەم لە دایکەوە دانەگرێ بێ سزانی، چۆن ڕێگا دەدات پیرزی سێگۆشەی بەهار بشکێنرێت، ئەدی چۆن لە دوو تەوانینی دژوازدا، هاوین و بەهار، ساف و تووك یەکدەگرن، دوو تەوانین لە یەك کەسدا، بەرانبەر دووکەس لە یەك تەوانیندا، چۆن یەکدێنەوە، کە لە مەریەمدا خڵی دەبینیتەوە، سێگۆشەی کەتناوە، سێ ڕێگای لێدەبێتەوە، سێگۆشەکەی نوێ گەڵی مەریەمیش سێ ڕێگای لێدەبێتەوە، یەکەم ئەوی بینیویەتی و تامی نەکردووە، شەڕ بێ پیرزی دەکات، چاوی ئەوەش دەشکێنێ کە تووخنی دەکەوێت، دووەم ئەوی تامی کردووە، لە ترسانا دەستبەرداری دەبێ، نە بادا خڵی بدڕنێ هەڵدێ، کەسی سێیەم پەنجەخوارە حەرسەکەیە، خڵی ماتکردووە، لە هەل دەگۆڕێت، لە پاش حەوت ساڵ، لە دوای دوو شوو مەریەم دێتەوە، بێ سێیەم جار هاوسەرگیری لەتەك حەرس دا دەکات، سێیەم درەختی وشەیە، بەسەرهات و بڕشایەی ئەو خڕشەویستییەی حیکایتخوان بێ مەریەمی جێهێشت، کە تێدا ئاویزانی بوو، بە هەمان ڕادەی ئەو بڕشایە، مەریەم ستەمی لێکرد، چەوساندییەوە، ئەمەش پارادەکسێ لەتەك وتاری فەمێنییزم دا ئەنجامدەدات، پێچەوانە دەسەلمێنێ، لەبری کچ، کوڕ بە دەستی کچ چەوساوەتەوە، مەودای ئەم چەوساندنەوەیە، دڕێنە، تەنیا لە مەریەمەوە نییە، لەو ساتەوەیە مامستا کچکە پڵی وت تێ جڕکی ناچیتە دڵی هیچ کچکەوە، ئەو مەوداییە لەنوان حیکایتخوان و مەریەمدایە، هەمان ئەو مەوداییەی نوان هەرزەکاری و کامبوونە، نوان، خەیاڵ و هەقیقەتە، گەشبینی و بێ ئومێدییە، نوان بەهارو هاوینە، بن هەنگڵی مەریەم و سێگۆشەی نوگەییەتی، حیکایتخوان، سێ بەرکەوتنی لەتەك مەریەمدا هەبوو، یەکمجار وەك خواوەند تەماشای دەکرد، تەنیا ڕڕح بوو، دووەمجار لە پاش چاو کەسکەوە شەرمی لێدەشکێ، دێتە ڕیزی مرۆڤ، دەبێتە ڕڕح و جەستە، سێیەمجار کە لە حەمامی هاوینە بە ڕووت و قووتی دەیبینێ، ڕڕحی لێ وەردەگرێت، دەبێ بە جەستەیەکی پەتی، بە سزانی سەیریدەکات، لە گرتەیەك دا پێیدەڕڕت، ئەوەی لەگەڵ خەڵك دەیکەی لەگەڵ منیش بکە، پارەشت دەدەمێ، مەریەم بەجوانی دەیخوێنێتەوە، کە شووی یەکەم دەکات بە چاو، بە زەردەخەنەیەکەوە، ماڵئاوایی لێدەکات، حیکایتخوان بە ەزامەندی و ئاشتبوونەوە تێدەگات، مەریم بە بەزیی وبە هەڵە

تەگەیشتنی پەیوەندی کۆ کچ سەیریدەکات، مەریەم لە پاش دوو ئەزموونی هاوسەرگیری، بۆ جاری سێیەم شوو بە پەنجە خواردەکات، حیکایتخوان، لە بن درەختی وشەدا، بەسەرهات و گۆرانیەوەی ووداوەکان، بە سیو سێ بەش، بە گوێرەی تەمەنی لە ماندەکەیدا کێشاندەکاتەوە، لە دوای شووکردنی یەکەمی مەریەم، وەك پێشتر ئاماژەمان پێی دا، چۆن لە پێناو هەڵگرتنی گوناهەکانی، شکاندنی تابۆکانی، نابێتە عیسایەك، لە خاچ نادرێ و دیار نامێنێ، ماندەکە لە ئاست دەق و بنیادی گۆرانەوە دا، لە سێ کەس پێکهاتووە، یەکەم پیری بەفرە، بە گفتەلێو بەسەرهاتەکان دەگێڕێتەوە، دووەم حیکایتخوانە لە دەفتەرێکدا، کاتێ دەینووسێ، بە سێ شت دەکیدەخات، کە چای و قاوە و جگەرەیە، لە دەمەاوکێ نووسینیشدا، باس لە سێ تەکنیکی نووسین دەکات، کە هەشکردنەوە و بڕشایی و پێکردنەوەیە، سێیەم پەنجەخوارە، پێیدا دەچێتەوە، لە پاش حەوت ساڵ دەفتەرەکە، دەدزێتەوە، دەیگەیەنێت بە ئیمەی وەرگر، ماندەکە، لە سی و سێ پاژ پێکهاتووە، پیری بەفر لە دوای یانزە پشتەوە هاتووە، هەرپشتێکیان مژوویەکی نادیارە لە مژووی نەزانراوی کەتناوە، سی و سێ پاژ دابەش یانزە پشت بکە، دەکاتە سێ، ئەم سێیە، وەك ناوێك لە مژوودا، ماونەتەوە، یەکەم گەنجێیە نە هاتە سەر ئاینی نوێ تەنیا ئاسەواری گۆڕەکەی ماوەتەوە، دووەم چەتێیە، هاتە سەر ئاینی نوێ، سێیەم پیری بەفرە، کەسێکی ئەفسانەییە، زاوای هەموو دنیایە، هەوشتی زۆربای هەیە، بزەنەرەکانی گۆرانەوە، لە سێگۆشەی کەتناوە، سێ کارەکتەری سەرەکی بوون، لە سێگۆشەیەکدا دەلی سێ تەوانینی جیاواز دەبینن، یەکەم پیری بەفر، بە هەموو پێوەرێك کارەکتەرێکی کلاسیکی بوو، هەر لە ئازایەتی و مەردایەتی و هەوشت بەرزی و لێبوردەیی، مامەی جوانی لەتەك ئافرەتاندا، دووەم حیکایتخوانە، کارەکتەرێکی دژنکیخێتیە، تەژییە بە شکستی و تراژیدیای فرەدنگی و نەهامەتی، بەمەش دەتوانێ پایەکانی دەمان لە کلاسیکەوە بگوێزێتەوە بۆ دەمانی مۆدرن، سێیەم مەریەمە، ئافرەتێکە بزاڤی فەمنیزمی هەیە، لە هەستیدا پیرزی خۆی دەدزێتەوە، لە بیاردانداوو دژ نییە ئازادە، مەریەم لە سێ بار، باز بەسەر خۆیدا دەدات، ئەوجا لەنگەر دەگرێ و دەگیرسێتەوە، مەریەمی سەرەتای پێش ناپاکی جیاوازی دروستەکات لەگێ مەریەمی دوای پاکدامێنی، لەگێ هاوسەرگیری سێیەمیشدا دەگەڕێتەوە لەتەك شوێن دا یەکدێتەوە، پێگەی خۆی لە کەتناوە دا دەدزێتەوە، ماندەکەی بە دیاری پێشکەش دەکرێ، حیکایتخوان لە یەك کاتدا لە سێگۆشەیەکدا، بە سێ نەهامەتی ئابڕوقە دەدرێت، یەکەم مردنی پیری بەفرە، دووەم شووکردنی یەکەمی مەریەمە، سێیەم خەونە ناخۆشەکەیەتی، لە یەکمدا مردنی ووە بەهاریەکەی

بوو، لە دووەمدا گەنانەوەیەتی بۆ هاوین، ئاگواستنە لە سۆگۆشەی تەن و پێەوە بۆ بن هەنگڵی ئووت و وشك، لە سێیەمدا ئادەستبوونە بە سەرهەڵگرتن، بەهوودەییە لە ونبووندا.

پیری بەفر

کارەکتەرێکی ئەفسانەیی ئەرنییە، دەتوانێ کاریگەری لەسەر دەوروبەردا دروستبکات، بە زمان و هەگەزەکانی گیانەوە پەیوەندی بە پێکهاتەی دەقەوە دەکات، گوزارشت لە مەبەست و ئەزموون و دنیابینی خۆی دەکات، بە ئاشکاوی باس لەوە دەکات کە هەژدە ژنی هێناوە نەکەسیانی تەڵاق داوە، نە ئازاری داون، هەرگیز لە یەك کاتدا دوو ژنی پێکەوە نەبووە، مامەی لەگەڵیاندا مەردانە بووە، سەربازی نەکردووە، لەگەڵ سەربازانی ڕوس و عوسمانلی عەرەب و عەجەم شەریکردووە، شەری برا کوژی نەکردووە، بۆ بریندارى سۆجار تا سەد بژمێرە، تورك، عەرب، فارس و جاشی کوشتووە، پەنجا ساڵە جگەرەی تەرك داوە، باس لە دوو شۆنی فانتازی دەکات، یەکەم باس لە دڕندی پاڵانەوە دەکات، چۆن گیانەکانی سەر قەڵای لێوە دیارە، هاوینێك بۆ خاتری مرۆ حەوت گوریسی لەگەڵ خۆی دا بردبووە دڕندی پاڵانەوە، مرۆ ئەو ناوەی لێنا، ئەو شەوە لە دوای سەرجێی و بیسمیلکردن، بەدەم سەماوە بۆ منداڵ لە خودا پاڵانەوە، گەر مرۆ نەبوایە ئەو دڕندە بە دڕندی شەیتان ناودەنرا، هەرچی ژنی دنیا هەیە بە ئووتی دڕنە وێزەت، شەیتانی دەبیت، پیری بەفر چەندین جار لەوێدا لەگەڵ ژنانی دنیا شەیتانی بووە، دووەم باسی درەختی ژنان یان درەختی هاوینە دەکات، دڕندی پاڵانەوە و درەختی هاوینە دوو ئووی دراوێکن لە خەزێنەی غەریزەدا مامەی سۆکسیان پێوە دەکرێ، لە یەکەمدا خەیاڵ بەرکەماڵە ئوویەکی هاوینییەیە لە حیکایتخواندا ووردەکرێتەوە، لە دووەمدا راستینەیە ئووە بەهاریەکەیە کە پیری بەفر پەنجا جار زیاتر چووەتە خزمەت ئەو درەختە، ژنانی بە ئووتی بینیووە، لەوێ گونازی بینی، باوکی ناچار کرد گونازی بۆ بهێنێ، گونازی ژنی یەکەمی پیری بەفربوو لە داخی بۆ منداڵی کۆچی دواییکرد، پێش مردنی گونازی، پیری بەفر لە گەشتێکیدا بۆ باکوور لە گوندێکدا بەفر ڕێگایان پێدەگرێت، بڕی ناسی و حەزیلێکرد، لە شەوێکدا لاقەیدەکات، گفتی پێدەدا، کە بگەڕێتەوە هاوسەرگیری لەگەڵدا بکات، کە لە ئەستەمبووڵ دێتەوە بووکێ تورکی لەگەڵ خۆیدا دێنێ، نێوی سەحرە، لەگەڵ سەحر کە دەگەنە هەمان گوند هەواڵی کوشتنی بڕی دەبیستێ، کە دووگیان بووە براکانی کوشتوویانە ئەو ساوایە تاقە وەچەی پیری بەفر بوو لە سکی بڕی دا مرد، لەو هەژدە ژنەی هەیبوو هیچیان منداڵیان نەبوو، هەموو بەو داخەوە

سەردەنێنەوە، نێ لەو ژنانە لە گەرستانێکدا ، لە ژیر سێ دار مێو کەپرێکیان بێ دروستکردووە، بە تەنیشت یەکەوە نێژراون، کەلی گڵەکان یەك جۆرو یەك ئەندازەن هەر کەسێ بە ئاینی خۆی نێژراوە، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ، پیری بەفر بەیەك چاو سەیریاندەکات، یەکیان نەبێ هەموو ژنەکانی بە گەنجی مردون، گڵەی ژنەکانی دیکەی هەریەکیان لە مەملەکەتێکە، لە چەند مانگێکدا سەردانیان دەکات، پیری بەفر کادێکە بێ خوێندنەوەی مێژووی کورد، حەزی لە خزمایەتیە، هاوسەرگیری لەگەڵ سەرجەم میللەتانی دنیادا کردووە، بێ ئەوەی وەچەیەك بخاتەوە، ناو و ناسنامەی هەڵگرێ، هەموو ئەو ژنانەی هاوسەرگیری لەگەڵ دا کردووە، هەموو نەزێك بوون نە دڵندی پارانەوە، نە نزاو پارانەوە لە خودا، نە درەختی هاوینە، نە خەیاڵ نە واقیع، نە هاوین نە بەهار، کەکی نەبوو، ئەوە تەنیا کوردە بە دیار مێژووی لە گڵەنراوی خۆیدا بە ئەمەکەوە لە پاییزدا بێ ئابردووی خۆی دەگەڵەت، بە دیار نێ گوڵ، نێ نەزێکەوە، کە لە قوناغە جیاوازەکانی مێژووی پیری بەفر دا کچی دواییانکردوە، لە هەمان کاتدا ڕەك وەك مێژووی گوندی کەتناوە، لە بەغا، تاران و ئەستەمبووڵ کۆنترە، کەچی لە شوێنی خۆی ماوەتەوە، گەورە نەبووە، نەبووەتە پایتەخت، هەر لە هەناوی جوگرافیدا بەو مێژووە نەزێکە، بە گوند ماوەتەوە، پیری بەفر باسی سێیەم ژنی دەکات، ژنێکی ئەرمەنی بوو، ناوی مەرێ بوو، حەوت ساڵ ژنی بوو، بە جوانی پیری بەفری فێر سەماکرد، لەسەر خواستی مەرێ بوو گەرماوێکی ژنانەی دروستکرد، لەکاتی مردنی مەرێ، پیری بەفر بێ یەکەمجار نەخۆشکەوت، لە تاران دختەرە ڕوسییەکە پێی ووت دەردەکەت چاری نییە، سێ هەفتە زیاتر ناژیت، لە گەڵانەوەدا، نزیك ورمێ، کاتێ لە ماڵی برازای سمکێ شکاك لایدا، تورك هەرشی هێنا شەری مردنی کرد، بەڵام نەمرد، هەندجار حەزی لە مەجلیسی دەروێشان دەکرد، لە نزیك منارە چڵەی، لە نێو دەروێشەکانی شیخی نەهری دێی چووە دەروێشێك و هێنای لە هەموو جوانتر حاڵی لێدەهات، سەمای مەستانەم بینی، دەفی دەژەن، بێ زگ پێبوون حاڵی لێدەهات، زیکری دەکرد، دەنگیشی زۆر خۆشبوو، پیری بەفر گوێی لە سێ سەدو سی وسێ گۆرانی حەسەن زیرەك بووە، بەڵام شەوێکیان، مەستان دەنگی لەو خۆشتربوو، مەستان خەڵکی زێی بادینان بوو، زیکری ئاگر دەکات، بنەماڵەی ئەو لە نێوان زەردەشتی و موحەمەدییە، دوای ئەم جوانترین کیژی کرمنشاهی هێنا، ناوی فەتانە بوو لە پێشدا داوای کوێی کرد، دوایی کردی بە کچ، ڕۆژ بە ڕۆژ لە خەفەتی بێ منداڵی ڕووی لە کزی دەکرد، شێت بوو، بێ چارەسەر بردی بێ تاران، بەشێتی کچی دواییکرد، لە دواجاردا باس لە غەزال دەکات، بێ سك وزا بە هەموو زمانێك دوعای کرد، ناوی هەموو

پێغەمبەرەکانی هێنا، ئەویش بەو داخەوە مرد، پیری بەفر زمانی تورکی، عارەبی، فارسی و تازی ووسی زانییوە، سوورەتەکانی قورئانیشی لەبەربووە، خوێندەوار بوو هەموو شیعرەکانی حافز سەعدی، مەلا جەزیری و نالی ئەزبربوو، جارێ لای شێخ نەهری وەفایی بینیووە، شیعری شیرین تەشی دەسی نووسیووە، پیری بەفر دیوە بزربووەکەی حیکایتخوانە، ئەو دیوە خەیاڵئامێزەی دێنکیختە کە خەون بە ژیانی زێرباوە دەبینێ، لە شکستی و گریاندا، لە هەشکردنەوە و چەکردنەوەی کردەی نووسیندا، لە سێبەری درەختی وشەدا هەوێنی تیامانێك دەگرێتەوە، لە ئاسۆی دەقدا بە خێرکی زێرباویانە سەمای وشەکان، هەچوون و داچوونی هەستی ئادەگرێت، بۆ وەك پیری بەفر زێرباویانە هەفتار ناکەم، هەموو کچێ حەزی لێدەکات، کەسێکی پراکسیسی (کردەی)ە، جگە لە نەبوونی وەچە، هیچ تەنگەژەیەکی سێزداری نییە، متمانەی زیاتر بە جووڵەو کرداڕە، نەك بە تیرو نووسین، گەر بیەوێت گوزاریشت لە هەستێك بکات زێربا ئاسا، بە سەما دەریدەبڕێت، بە سەما دەتوانێ جێ بەگومان لەق بکات، خوێندەواری هەیە، بەڵام هیچ نانووسێت، پێچەوانەی حیکایتخوانە، وەك بیسەرێك دەمێاستی گێانەوەیەی هەمان شتزانە، کە بۆی دەگێتەوە، چی دەبیستێ و دەبینێ دەینووسێتەوە، زانیاریەکانی یەکسان دەبێت بە زانیاریەکانی پیری بەفر، لە چوار چێوەی ێماندا کە وەسفکردن جێگا بە گێانەوە چێناکات، لە ێگای زمانەوە بە ووی ێوداوەکاندا دەکرێنەوە، بە ستراتیژی هونەرمەندێك لە بری هەموویان دێتە قسان و دەنووسێت، ئاندری تارکۆفسکی دەرهێنەری ووس دەێت "هونەرمەند لە جیاتی تەواوی ئەو کەسانە قسان دەکات کە توانای قسەکردنیان نییە " 10 ،گەر زمانی پیری بەفر جووڵەو کردارو سەما بێت، زمانی حیکایتخوان بێدەنگی و هونەری نووسینە، دەستبەردار بوونیی هەوێستی سێزداری لە شوێن ەنگدانەوەی نووسین، دەبێتە ئامانجێك لە ووخساری پشتێکردنی مەریەمدا یەقدەداتەوە، لە ژێر درەختی وشەدا بەردەگرێت، پیری بەفر خەون بە ژنەوە نابینێ، هەژدە ژنی هێناوە، کەچی تەی حیکایتخوان نەتوانی تاقە ژنێك بهێنی، بە خەونیش بێت نەتوانی بگەیت بە مەریەم، لە دێندی پاانەوە دا بوو گوریسکەت پچرا، کەوتیت، نەگەیشتی بە مەریەم، دێندی پاانەوە ێنینەوەی مووەکانی خەون و خەیاڵت بوون، لەمپەرێك بوو لە جیابوونەوەی ئەزموونی دێنکیختە لە دنیای زێربا کە نزیك بوونەوەی چاو کەسك و دەرکردنی مەریەمی لێکەوتەوە، وەك پیری بەفر ناتوانێ سەما بکات، گریانیش دادی نادا، تا بە سەما گوزارشت لە هەستی بکات، پیری بەفر چێن دوورکەوتەوە، دنیاییەك کۆشەو ئاەزی بۆی نایەوە، دوو هاوینە مردوویت، زوو مردیت، نەیهێشت جیاوازییەکان

کەمبکاتەوە، ئیتر چیی بنووسێت، لەگەڵ مردنی تۆ، شووکردن و کۆچکردنی مەریەمدا، تراژیدیایی حیکایتخوان سەرهەڵدەدات، هاوستەنبوونی بە پێدراوەکانی واقیع، سەرهەڵگرتن و سەفرکردنەکەی بۆ نادیار، پشتکردنە، لە دنیای ژن، گومانە لە توانای خۆی، گومانە لە کردنەوەی پاژێکی نوێی نووسینە لە سەر درەختی کەتناوە، پێلینکردنی پەیوەندییەکانی نیوان واقیع و فانتازیایە، ئایا نووسینەکەی بەشی ئەوەی تێدا ماوە کە لە گومان بیپارێزێت، لە کردەی نووسینیدا، لە ژێر درەختی وشەدا، ئایا بە دوای سەقامگیری بزربوودا دەگەڕا، یان وەك کارەکتەرێکی دەنکیخۆتی شکەستیەکانی خۆی بە سەرکەوتنەکانی کارەکتەرێکی زێرباوی وەك پیری بەفر بەراوورد دەکرد، یان گومانکردنی لەوەدا تۆخ نابێتەوە کە مەریەم حەزی لێ نەبوو، هاووخساری ئاوێنەیەك بوو دەشکاندنێ گەورەی تێدا بوو، کە هیچ کچێ حەز لەو چروچاوە ناکات، ئەم بیرخستنەوەیە بەر لەوەی گومان لە مەریەم بکات، گومان لە خۆی دەکات، ئەوەندە بۆای بە نووسینە، بۆای بە خۆی نییە، بۆای بەوە نییە کە بتوانێ مەریەم بگۆڕێت، پەرجێ دەسەبەرکات، ویستی بە کردەی نووسین قەرەبووی هەست بە کەمکردنی بکات، داهێنان دروستبکات، گومان بزوێنەری نووسینە لەتەك دنیایی دەنیایشدا پارادۆکس فەراهەمدەکات، قەد لەگەڵ یەکتریشدا پاکنابنەوە، بەختیار عەلی دەڵێت " پاك بوونەوە لەو گومانانە پاکبوونەوەیە لە ڕیشەکانی هونەر "11 لە کۆتاییدا حەسرەتەکانی هابردوو لە نۆو خود و ئایندەی بەجێماوی دەستنووسەکە، لە درەختی کەتناوەدایە، ئایندەش لە دەرەوەی هابردووداییە، لە ئێستادا مەریەم نییە، پیری بەفریش نەماوە، ئەدی من بۆ هەبم بۆ کەتنێکی تر، بۆ داوای لێبوردنێکی دیکە کە منی حیکایتخوان لەوی نووسەر جیادەکاتەوە، گەر ئەو بەهاری هابردوو بۆ، ئەوا من لە ئێستادا هاوینی بەسەرچووم، لە پاییزییەکی نادیاردا بەرەو نەزانراو هەدیم.

کەرکووك مانگی 12 / 2021

ژیدەرەکان

1 ـ کەریم کاکە ـ درەختی کەتناوە ماڵمان ـ لە باوکراوەکانی یەکێتی نووسەرانی کورد، لقی کەرکووك ژمارە 91 ـ چاپخانەی: ئاربخا، کەرکووك ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2007

2 ـ بەختیار عەلی ـ ناشوێن ـ چاپخانەی: کار ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2019 ـ ل 155

*بۆ زیاتر تەماشای لاپەڕەکانی 81، 140 ، 203 ، 163 ، ی سەرچاوەی ژمارە 1 بکە

3 ـ ئەنوەر حسین ـ ئاشنا بوون بە دریدا ـ گۆڤاری ئایدیاـ ل 131
4ـ فلیب هامۆن ـ سمیولوجیه الشخصیات الروائیه ـ ترجمه: سعید بنکراد ـ تقدیم عبدالفتاح کیلیگوـ دار الحوار للنشر والتوزیع ـ الگبعه الاولی ـ ص 43 5 ـ بەختیار عەلی ـ گوتاری مانەوە ـ چاپ و بڵاوکردنەوە: ناوەندی ڕۆشنبیری هەند ـ چاپی یەکەم ـ 2021 ز ـ ل 112
6 ـ بەختیار عەلی ـ دوا خەندەی دیکتاتۆر ـ چاپخانەی کارۆ ـ چاپی یەکەم ـ ساڵ 2020 ـ ل 257
7 ـ د صلاح فچل ـ بلاغه الخگاب وعلم النص ـ عالم المعریفه صدرت السلسله فی شعبان 1998 بأشراف أحمد مشاری العدوانی 1923 ـ 1990ـ ص 211
8 ـ جورج گرابیشی ـ ـ فی الروایه العربیه ـ دار الگلیعه للگباعه والنشر ـ الگبعه الاولی ـ 1982 ص 185
9 ـ کاروان عومەرکاکەسوور ـ (ڕۆگاکانی ژەهر)ڕۆمان ـ ناوەندی غەزەلنووس بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2017 ـ ل 5
10 ـ عەبدولخالق یەعقووبی ـ دیالۆگ و داهێنان ـ چاپخانەی خانی دهۆك ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2009 ـ ل 137
11 ـ بەختیار عەلی ـ ئاوەکەی ئۆرفیەس ـ چاپخانەی رجایی / تاران ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2014 ـ ل 205

پرسی مرۆڤ و مرۆڤ بوون لە قەسیدەی (مرۆڤ)ی تەیب قادردا… کاروان حەسەن

مرۆڤ قەسیدەیەکی شاعیر (تەیب قادر)ە. ئەم قەسیدەیە لە بڕەمی (مرۆڤێک لە نزیکمانە)دا هەیە، چاپکراوی ماڵی وەفایی و لەساڵی (2017)چاپ و بڵاو کراوەتەوە.
ئەم قەسیدەیە زۆر بەوردی و قووڵی نووسراوە و دەکرێ دەیان جۆر لێکدانەوە و پشکنین و لێکۆڵینەوەی بۆ بکرێ، لەزۆر بابەت و کۆشەی بنەڕەتی مرۆڤ دواوە و باسی کردوون و لە نێو دڕشیعرەکان دەیان کێشە و گرفت و هەژاری و چەرمەسەری و دەرد و ئێش و ئازاری مرۆڤ

خەیان حەشار داوە.
شاعیر هاتووە زەر وریایانە مامەڵەی لەگەڵ ئەو کەش و گرفت و ئاریشە کۆمەڵایەتی و دەرد و مەینەتییە ئاڵەزانەی نەوان مرۆڤەکان کردووە. لەزەر شت دواوە وەک:(مرۆقبوون، ژینگە پارێزی، ئاکاری جوان، برایەتی، دایک، ئەمانەت پارێزی، ویژدان، دەشکان، خوێن، کوشتن، بەوابوون، ..هتد) ئیتر شاعیر بەڵای هەموو ئەو کەشە و گرفتانەدا گەڕاوە کە مرۆڤەکان لەگەڵ یەکتری هەیانە و بوونەتە لەمپەر لەبەردەم مرۆقبوون و کۆمەڵگایەکی باڵای مرۆڤایەتی، شاعیر لەجیاتی هەموان قسەدەکات، دەدوێ، دەکەشێ بە ئاوەی مرۆقبوون بگەڕێنێتەوە باری سەنگینی خەیی و مرۆڤ لەو دەردە پیس و ناشیرینە ڕزگاربکات و ڕاستەڵەی مرۆڤایەتی بگرن و وەک برا لەگەڵ یەک بژین. چونکە بەڵای شاعیرەوە مرۆڤایەتی لەسەرووی هەموو شتەکانەوەیە. هەروەها(پەیامی هزرمەندان و پەیامبەرانیش بە خەڵک یەک ڕستە بووە، ببن بەمرۆیی واتە ببن بە مرۆڤ)(1)
لەیەکەم دەستپێکەوە شاعیر دەڵێ:
مرۆڤ بوومایە
هەموو بەیانییەک زاویم گەسک دەدا
ئەم لەو پەڕی هەست بە بەرپرسیاریێتییەوە هاتووە و شاعیر دەبینە پیسی و ناشیرینی دەوروبەری مرۆڤایەتی تەنیووە ئیتر بەزارە لەو کەشە نامەعریفییە، ئەو دەیەوە بەمرۆڤایەتی بڵێ خەتان ڕزگاربکەن لەو پیسی و ئاڵەزی و ناشیرینییەی گرتووتانە بەر.
مرۆقبوون بەڵای شاعیرەوە سەرووی هەموو شتەکانە ئەوەتا بانگەوازی مرۆقبوون دەکات و لەناخی دڵەوە هاواری مرۆڤایەتی دەکات و دەڵێ:
هەمووتان برا و خوشکمن
تکایە فەرموون با بەیەکەوە بژین
ئەم بانگەوازەی شاعیر مرۆڤانەیە و لەپەناو مرۆڤایەتی و بەرژەوەندی گشتی مایەی قسە و هەڵوەستەیە.
ویژدان سەرچاوەی بوون و ژیانی مرۆڤایەتییە، ئەگەر ویژدان زیندوو بوو بەگومان دڵەکان و هەموو کایەکانی مرۆڤایەتی زیندووە. شاعیر لەڕەدا مرۆڤایەتی لەو بە ویژدانی و قەبەین و فرت و فێڵانە ئاگادار دەکاتەوە و پەیان دەدا وامەکەن و بەس. ئیتر مرۆڤانە بجوڵێنەوە و هەڵس و کەوت بکەن. شاعیر لەپەناو یەک وشەدا دەنووسە و دەکەشە و خەباتی وشەی دەست پێکردووە، ئاویش (مرۆڤ)ە. ئەوەتا لەناخەوە بەدەنگی پاکەوە دەڵێ:
مرۆڤ بوومایە
بە گەورەیی، زەر گەورە، دەمنووسی : سەاو
سەاو لە ڕووناکی و پشوو و شیرینی و

هەناسەی گەرم و شتی تریش..
کتێبێکی قەبەم دەنووسی
یەک وشەم بەکاردەهێنا
مرۆڤ، مرۆڤ، مرۆڤ
شاعیر دەنگی هەژار و لەقەوماو و ئازاربەخشانی سەر زەویە، هەموو نەهامەتی و بە ئومێدی و تێشبینی و ئازارێک لە مرۆڤ بوونەوە دەبینێتەوە و ئەبێ مرۆڤ بین بە ئاوەزی یەک نەشکێنین و ئازار بەدیاری نەبەخشینەوە و خەم و خەفەت و مەینەتی بەیەک جێ نەهێلین. ئاوەتا ڕووی شیعر و دەمی مرۆڤ دەستانەی دەکاتە مرۆڤ و پێیان دەڵێ:
مرۆڤ بوومایە، ئاخ من بە مرۆڤ نەبووم؟
بەردی کەترم لەسەر ڕێگاکان بژار دەکرد
بەردەم دوکانەکانم بەهەقیقەت قەڕەباغ دەکرد
دکتۆر عەلی شەریعەتی دەڵێ: (مرۆڤ خاوەنی ئیرادەیە هەر ئەمەش گەورەیی و مەزنی پێ بەخشیوە. تەنانەت بەهای ئەم ئیرادەوە جیاوازترە لە فریشتەکان و لەسەرووی ئەوانیشەوەیە.)(2)
شاعیریش لەسەر پێیامە مرۆڤ دەستی و مرۆڤ پەروەریەکەی بەردەوامە و لەهەمبەر گەورەیی و مەزنی مرۆڤەوە دەڵێ:
مرۆڤ لە چۆڵ و خانوو و گۆ گەورەترە
مرۆڤ لە ئاسمان و قەبر و خواردن گەورەترە
مرۆڤ ژیانی لەنێو دەدایە، هێک نێو دەی.
خوای گەورە دەفەرموو: (لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم)(3) کەواتا خوای گەورە مرۆڤی بەجوانترین شێوە دروست کردووە، بەو مانایەی عەقڵی پێ بەخشیوە و هیچ مەخلوقێک لەمرۆڤ باشتر و کاملتر نییە، بۆیە ئەم مرۆڤە خەی بەناشیرینترین شێوە پیشان دەدات و یەکتر دەکوژن و دەبڕن و ژان و ئێش و ئازار بەیەک دەبەخشنەوە و یەکتر دەتارێنن. شاعیر لێرەدا بەردەوامە لە پێیامی مرۆڤبوون و بەاوکردنەوەی هۆشیاری لە بارەی مرۆڤبوونەوە ئاوەتا دیسان ڕووبان تەدەکات و پێیان دەڵێ واز لەشەڕ بێنن و شەڕ ماوەرانی و کاولکاری و تێکدانی شیرازەی کەمەڵی بەدواوەیە و دەڵێ:
مرۆڤ بوومایە
شەرم نەدەکرد گەمەیەکی بەتام
شەرم لەپەنایەکدا
دەستە ژەر چەنگێک لەمۆ و دەمگووت
وسبە
شەڕ خانووەکان پێ لەبەشایی دەکات
شەڕ منداڵەکان بە منداڵی دەکات

شێ ئەتەمبەڵەکان دەکاتە ماڵی کوشتن
مارکەس ئوریلیەس دەڵێ: (ئەوەی پەیوستە مرۆڤ لێی بترسێت مردن نییە، بەڵکو پەیوستە مرۆڤ لەوە بترسێت هەرگیز دەست بە ژیان نەکات)(4)
شاعیریش پەیامی ژیان بەگوێی مرۆڤکانەوە دەچرپێنێ و پێیان دەڵێ لەجیاتی کوشتن و ڕق و کینە خستنەدڵی یەکترەوە وەک برا بژین.
هەموو مەبەست و مەرامیشی لەیەک ڕستەکەدەکاتەوە و دەڵێ:
تکایە فەرموون با بەیەکەوە بژین.
خۆشەویستی شاعیر بە مرۆڤ لەناخی دە و حەقیقەتی ژیانەوە سەرچاوەی گرتووە و ئەو کارەسات و ڕووداو و نەهامەتیانەی لەژیان دیویەتی کە مرۆڤکان ئەنجامیان داوە شاعیری بە لای ئەو قەسیدە پڕ لە خەم و ناسەر و حەسرەت کەشانە بردووە. ئەوتا لە پەیامەکەی دیسان ڕوومان تێدەکات و دەڵێ:
مرۆقم خۆشدەوێت هەندەی دەی ڕاستەم،
دەم چەپان نییە
مرۆقم خۆشدەوێت. بەنهەنی گریان ناخەمە چاویەوە
لاورین لەم بارەیەوە دەڵێ: (ئەگەر کەسێکت خۆشبوێت، ئەوا دەبێ تەنیا ئاواتی ئەوە بخوازی کە دەخۆش بێت. هەتا ئەگەر لەگەڵ تەش نەبێت)(5).
هەموو مرۆڤکان بەیەک زمان پێدەکەنن، کەواتا بە نابێ هەموو مرۆڤکانیش لەژیان کردن و مرۆڤبوونداهاوبەش بن. شاعیر لەوبارەیەوە پەیامی تایبەتی خۆی هەیە،کە مرۆڤبوون و پێکەوە ژیانە، ئەو پێی وایە ئەبێ لەبازنەیەکی بڕایەتیدا کێبڕکێ و پێکەوە بژین و لەسەر یەک سفرەی نان خواردندا دابنیشن بەئاشتی و تەبایی بەیەکەوە بژین، ئەوتا ڕووی پەیامی بەیان دەکات و دەڵێ:
فەرموون ئاشتی ئامادەیە
دە بە ئاقڵی لەسەر سفرە دانیشتووە
تکایە فەرموون، با بەیەکەوە بژین
لەگەڵ ئەو پەیامە مرۆڤ دەستانە و ئەو وشە لەبەڕزانە لەخۆشەویستی و تژی لە عەتری مرۆقبوون شاعیر ئەوە ناشارێتەوە کەوا مرۆڤ ناتوانێ ئەو پەیامانەی ئەو جەبەجێ بکات و بیان کاتە ڕابەر و ڕێنمایی بە ژیانی، چونکە ڕەزانە مرۆڤکان یەک دەکوژن، یەک بریندار دەکەن، دەی یەکتر ئازار دەدەن، دڵڕەقی و کڵێڵە ڕەقی مرۆڤی تووشی پەتای ڕق و کینە کردووە، هەروەک لە پەندی پێشینانی کوردیشدا هاتووە.(مرۆڤ بەکڵێڵە ڕەقی هیچی بە ناچێتەسەر)(6)
شاعیر ئاراستەی قسەکانی بەقوڵی بەناخی ئەوانەدا شێ دەکاتەوە و دەڵێ:

مرۆڤ بوومایە
ئەیی مرۆڤ بە وادەکات
بەچی قەرت
قەرتی زل زل لەسەر ڕێگەکاندا هەڵدەکەنت
بەچی ددان دەچەقێنێتە لەشی یەکتری و
خوێن لەگەڵ نان، لەگەڵ پشوو،
لەگەڵ نیوەڕۆکانیان، لەگەڵ ئێوارەکانیاندا دەخنوێ؟
خوێن، خوێن، خوێن، باغەڵم پە بووە
پەپە لەخوێن بووە،
لەخوێن دەترسم.
شاعیر بەردەوامە لە پەیامە جوان و مرۆڤ دۆستانەکەی و ئەمجارەیووی مرۆڤانەی لە منداڵان دەنێت و پێیان دەڵێت:
مرۆڤ بوومایە
منداڵەکانم دەخستە پشوەی ژیان و
پەم دەگووتن: ژیان گەورەترە لەمردن
پێکەنین باشترە لەگریان
بەئارەزووی خۆتان ئاسوودەیی بەکاربهێنن
بەئاسوودەیی بەختەوەری بخڕن
بەبەختەوەری تەمەنتان لەو شوێنانە دابنێن
کە پێتان خۆشە
بەدەی خۆتان، زەر بەهەواشی
قیچ قیچ، گەورەبن و
ژیان ململانێیە، خەم بە یەکتری هەمەگرن
ئازار ناکرێتە دیاری.
لەم قەسیدەیەدا دەیان پرس قسەیان لەسەرکراوە و هەموشیان لەچواچۆڵەی پەیامی مرۆڤانە و ئەداکردنی مرۆڤبوونەوەیە لەلایەن تاکەکانی کۆمەڵگاو شاعیر مەبەستی ئەوەیە مرۆڤانە بیربکەینەوە و بژین و بەوانین، ئەوەتا باس لە ماکەکی پیسی نەو کۆمەڵ دەکات و ئەویش خەریقورتاندن لەکاروباری خراپ و چوونە ناو باسێک کە پەیوەندی بەوانەوە نییە، شاعیر دەڵێت:
نقورچم لەخەمی هیچ کەسێک نەدا
تەنیا ییم لەپێش مانی هیچ کەسێک نەدەژاند
ناوقەدی هیچ کەسم نەدەنووشتاندەوە و
دڵی هیچ کەسێکم نەدەداند.
مرۆڤبوون بەڵای شاعیرەوە جوانترین ڕەوشت و خووی مرۆڤە، بەیەهمیشە ئەوەی لەلا حەسرەتە کەبەچی مرۆڤ نەبین(مرۆڤ بوون بەمانا ڕاستی و قوڵ و فەلسەفیەکەی)نەوەک بەڕووکەشی، شاعیر ئەو پاروو

نانی هەیەتی لەگەڵی حەقیقەتی مرۆڤبوونەوە هاوبەشی پێدەکات لەگەڵ نەدار و هەژارانی دەوروبەر و چواردەوری. ئەوەتا دەڵێ:

مرۆڤ بوومایە
بەکەرتە گوڵزەکی گەنج ئازی دەبووم و
ئێم هەموو خەراکانم بە سکە بەتاڵەکان دەنارد
دەستی قەخەکانم دەگرت و
بە یەک دەنکە ترێ
لەسەر دەستی خەشبەختی لەگوڵە گەنمەکانم مارێ دەکردن

هاوڵێیەتی پرسەکی تری ناو قەسیدەی (مرۆڤ)ە و شاعیر لەوە تێگەیشتووە کە زەمانێیەک تێیکەوتووین هیچ شتێک لەسەر ڕێچکە و ڕێباز و بنەڕەتی خەی ناڕوات و ژیان ئاڵۆز و زەحمەت و پڕ کێشمەکێشە. بۆیە هاوڕێیەتیش لەم سەردەمەدا وەک خەی نەماوە و گۆڕاوە، شاعیر دەیەوێ ئەو کەڵەن و بەشایی و خۆشە ناشیرین و نا مرۆڤانە بسرێتەوە و هاوڕێیەتی بگەڕێنێتەوە دەخی جوانی و ڕەسەنی خۆیەوە. ئەوەتا دەڵێ:

کورسی بەتاڵم لەبەینی هاوڕێیەکان نەدەهەشت و
پێم لەخەشبەختی و ئەمان دەکرد.

متمانە وەک چەمکێک خاڵەکی بنەڕەتی نێوان مرۆڤکانە. بەڵام لەگەڵ ژگاری ئەمڕۆدا متمانە کەم بووە یان دەتوانین بڵێین وەک سەردەمی پێشوو نەماوە و ڕەڤانە کێشە و گرفتی متمانە نەبوون لەلایەن مرۆڤکان سەرهەڵدەدات و بەدیان کەسی لێک کردووە، شاعیر دەڵێ پێویستە مرۆڤ بین بە ئەوەی متمانەمان بەیەک هەبێت و لەگەڵ یەک بە ڕاستی بژین، بۆیە گرنگە مرۆڤ بین و بەمرۆڤانە بژین.

ئەگەر مرۆڤ بوومایە
کاتێک تەنیا دەبووم، دەبووم قاسەی متمانە
بە ئەو کەسانەی
چوار قسەی گەچراوی خەیانیان بە باس کردووە
نەدەبووم چەکاو
چەکاو شمەکی دەور و بەر پیس دەکات
نەدەبووم دوکەڵ
دووکەڵە قوڕگی مرۆڤکان دەخوسێنێت
نەدەبووم دەمانچە
پەمخێشە برین بە کەیار بێت.

هەمیشە گفتوگۆی ئارام و دانیشتن بەیەکەوە لەسەر کێشەکان ئەنجامی باشی لەکەوتتەوە و باشتر بووە لە لێکتێنگەیشتن و زمانی هەڕەشە و شەڕکردن، بۆیە ئەگەر لێکتێگەیشتن هاتە ئاراوە ئەو هەموو کوشتن

و بەین و ئازیەی مرۆف دروستی کردووە بەو شێوەیە نەدەبوو، شاعیر دلنیایە لەوەی ئەگەر مرۆف بایە ئەوا :

خەکوشتن و ئەویتر کوشتنم دەکردە مەیلەکی کەن
هەر زەر زەر کەن
بەدوو قسەی خۆش
داڵکانم دەکردنە کەتر و
لەمالی پەپوولەخانمم دوور دەخستنەوە و
مالی خەیبم لە ڕەخ قومە ئاوەکی قەنداویی
بە دروست دەکرد.

لەکەتایبدا وەرن با پێکەوە وەک مرۆف بژین.

کاروان حەسەن / هەولێر

سەرچاوە و پەراوێزەکان :

(1)محەمەد جەودەت، هونەری مرۆڤبوون، سایتی هەولێر.

(2) مرۆف، دکتەر عەلی شەریعەتی، وەرگێڕانی: موسعەب ئەدهەم، چاپی سێیەم، 2014 سلێمانی

(3) قورئانی پیرۆز، سورەتی (تین) ئایەتی (4).

(4)جوانترین وتە ئامادەکردن و وەرگێڕانی: کارزان نووری عوسمان، چاپی دەیەم ، 2013 هەولێر.

(5) جوانترین وتە ئامادەکردن و وەرگێڕانی: کارزان نووری عوسمان، چاپی دەیەم ، 2013 هەولێر.

(6) پەندی پێشینان، کۆکردنەوەی : کاروان عوسمان چاپی یەکەم ، لەبڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و پەخشی ڕۆنما، ل 345

(7)مرۆڤ لەنزیکمانەوە، شیعر ، تەیب قادر، چاپی یەکەم 2017

هەواڵی پیس و پڕخۆکان و ڕاگەیاندنکی قەزوان... ڕەسوا بەختیار

- گەنجێک چەقۆیەکی لەهاوڕێیەکی دا، دوو بریندار گەیاندرانە نەخۆشخانە.
- باوکێک منداڵەکانی خۆی دەکوژێ.
- لەسەر میرات دوو بنەماڵە بووە شەڕیان سەر کەس کوژراوە، پۆلیس چەند کەسێکی گرتووە.
- ئاو بەنزینە هەموو ئۆتۆمبیلەکانی پێکخستووە.
- نووسەرێکی ناودار پێویستی بەهاوکاری هەیە.

هەموو ئەمانە و دەیان و سەدان مانشێتی ڕۆژانە، لەتەڵەکەماڵایەتییەکان دەبینەرە، زەربەی بە لایەک کەردنەوە و دژایەتیکردنی بەرێزێک دژ بە بەرێکی دیکە، جگە لەوەی هەموو ئاو هەواڵانە ناخ هەژێنن، دەبینەرە دەیانەوێ چ ژەهرێک فڕێبدەنە ناو کەمەگە، بەرزکردنەوەی چەند کەسێک لەسەر حسێبی چەند کەسێکی دیکە و هەڵشتنی دەروونکی پیسی لەمژینەی چەند کەسێک ئامانجیانە بەچاوانی خەیان ببینن تاکی کورد تا چەند بەرەو ڕسوایی هەنگاو دەنێ.

کاتێک باس لەپەروەردە دەکرێ، هەمووان پەدکەنن و ئاو بابەتە پەراوێز دەخەن، چەندین قسە و باسی بەتاڵ و خاڵی لەمەعریفە دەخەنە ڕوو، وا لەو کەسە دەکەن بیر لەپەروەردە نەکاتەوە، بە خەی هەرچەنێک بە نەخش دەربڕنێ.

- ئاوەی تە باسی دەکەی کاتی بەسەر چووە، تەنیا لەنەو کتێبە کۆنەکاندا ماوە.

ئاو راست دەکات، چونکە لەدایک و باوکێکە بەقبووڵ خاس چووەتە زانکۆ و لەماستەر و دکتۆرادا هەموو پەداویستییەکیان پێ بەخشیوون، هەتا ناوی و تۆزکانیان لەناو هەناوی کتێبکان دەرهێناوە، لەبازاڕدا بەیان چەکردووە.

دەروونە نەخۆشکان لەپلە و پستەکاندا یاری بەخۆک دەکەن، لەشوێنە فێنکەکانیان لەدوانی زەق و بە مانا دەدەن، ڕاگەیاندنی قەزوانیش وەک ئاوەی داهێنانی کردبە دیقەزتاوە بەو بیانووی یەکەم کەس بووە ئاوە جارە

هەواڵی باوکردەوە، ریکلامیشی بۆ دەکات و کەسانی نەزان و نەخشی وەکخۆیان چەپڵەی بۆ لێدەدەن و لێڵای خۆیان باوی دەکەنەوە، بۆوێش ناوەستن دەیخەنە نێو هەواڵەکانی تیڤی و رادیۆیەکان و گۆڤارانی و مۆسیقای لۆگۆ تێکەڵ دەکەن.
بۆ ئەمەش بۆناوی کەسانی پسپۆڕ چەندین لێدوانی سەیر و سەمەرە دەدرێ، هیچ کامێکیان بەڵای پڕوڕدووە ناجن، وەک ئاوەی لێژیانیان وشیەکی پڕوڕدکاریان گوێ لێ نەبووە.
بۆوێش ناوەستن لێشاشە و تێڕە کەمەایەتییەکان بۆئاشکرا دژایەتیی ئەم دۆڤارە و ئاو دۆڤارە دەکەن، وەک گوتمان دەیانەوێ دەروونێ پیسێ لەمژینەکیان وەک ژەهر باوێ پێبکەن، ئاوێش لێبیر دەکەن، ڕژێک دێ خیان یەکەم زەرەرمەندی ئاو نەوێندەن، لەخووت و خۆایی شێ دەهێنەکایەوێ تا ماویەک لەپشت مێزەکانیان پێبکەنن، ئاوان زیاتر کە دەدوێن باس لەپاڵاوتنییەتی خیان دەکەن، کەچی لاو تەلەفزنکیان بێ دێ، یەکسەر دەبنە شێری سەر کاغەز، ئەمجاریان بەشێوییکی دیکە بابەتەکێ دەقزنەوێ، باس لەسەرێوەری هاووڵاتی و نیشتمان دەکەن، بەبێ ئاوەی ڕژێک لەرژان قسەیکی خەریان بێ ئاو گۆڵێ ستەم دیدەیێ کردبێ، بۆکو تەنیا بەدوای بەرژەوەندی خیان کەوتوون.
ڕاگەیاندنی قەزاوەن بێ چەند دەسکەوتێک لاوازیەکان دەقزنتەوێ، هەرچی لایەنی پڕوڕدەیی هەیێ دیاوێ ڕایبماڵێ تا هەموان بخاتێ ئاستەکەی خۆی، زەر جارانیش خۆی لێبیر دەچێ دێ باس لەبنەما و بۆها پڕوڕدیەکان دەکات، یەکەم شت دژ بەهموو بنەماکانی کەمەگەی خەیاتی، هەمووی سفر دەکاتەوێ و بەچوونی سەیر و سەمەرەی قوتابخانێ و زانکێ ئەهلیەکان دەکاتێ سەنگی مەحەک، ئاو لێبیری چووێ، کەسانکی ئاست نزم، کێ دەرچووی زانکەی ئاست نزمی وەاتانن، دەبنە رابەری قوناغی کۆلیژکان، ئاو تەنیا مەلزەمەیکی لێدەستێ، ئاگەر ئاو مەلزەمەیی لێ وەربگریتەوێ، نەک هیچ نازانێ، بۆکو قسەشی بیر دەچێتەوێ.
ڕاگەیاندنی قەزاوەن گرنگی بەو کەسانێ دەدات، تەماتی بۆلایەنی و لایەنداری دەداتێ پسپۆڕان وا دەزانن هەموو وشکانیان پڕگرامکراوێ، قسەی ئاوان شوێن بەوان لێق دەکات.
هەموو ئاو هەواڵێ پیس و پەخانەی ڕژانێ لێتێڕە کەمەایەتییەکانی کوردی باو دەکرێتەوێ ڕاستێ باقی سەر ئاوێ، بۆنام کاریگەرییەکی زەریان لەسەر عەقڵی تاکەکانێ، دوور یان نزیک کاریگەری دەبێ، هەرنا ئاو گۆنجانەی کێ

چاویان کردۆتەوە تەنیا ئەو وشە و هەواڵە پیس و پەخانەیان بینیووە.

بیرەوەریەکانی فڤیەکی گوومڕا...16...شەمار بارەوانی

بەشی شانزەهەم/

هەرچەند ئەمە لە پاڵ کتێبەکەی زانداسی، چەند کتێبکی تری ئڤیدۆشمان دەخوێند، بەڵام ئەمە بە گشتی لە بواری ئڤیدۆ دا، ئڤیدۆی ئەشعەریمان دەخوێند لە حوجرە و قوتابخانە ئایینیەکان، گەرچی ئەشعەریەکان هەندەی موعتەزیلەکان، ئڤانی نین و لەژیکیانە و ئڤانیانە مامەڵەی تەکستەکانی ئایین ناکەن، وەلە لە هەمبەر حەمبەلیستەکان و وەهابیزمەکاندا، زۆر ئڤانی ترن.
ئڤە لە لای ئەشعەریەکاندا، تایبەک هەیە و پێش هووکشی تەکستەکان دەکەوێت، وەلە ئەشعەریەکانیش ئڤیان کردووەتەوە پاشکەی نڤە، جیاواز لە موعتەزیلەکان، کە ئڤە پێش نڤە دەخەن.

ئەشعەریەکان دەڵێن لە ڕۆگای ئڤەوە بە مانا و مەغزاو مەبەستەکانی تەکستەکان دەگەین. بە تایبەت هەندەک لەو تەکستانەی کە مانایەکی هوون و ئاشکرا و دیاریان نییە لە بارەی سیفاتەکانی خوداوەندەوە، لەو کاتەدا، لەکدانەوەی (تەئویلگرایانە)یان بە دەکەن.

ئەشعەریەکان بەچوونیان وایە کە قورئان کەنە، سیفەتی (کەلام)ی خودایە، پێچەوانەی موعتەزیلەکان، کە، دەیانگووت: قورئان مەخلوقە و کەلامی خوداوەند نییە.

موعتەزیلەکان بەچوونیان وابوو کە ئڤە بە ڕەهایی پەی بە تەکستەکانی ئایین و ناوەڕۆکی ئایین دەبات و دەتوانین بە ئازادانە پشت بە ئڤە ببەستین.

دەتوانین بڵێین ئەشعەریەکان وەک خەیان دەڵێن، نەوەندگیری و هاوسەنگیەک لە نێوان نڤە و ئڤەدا دروست دەکەن.

ئەوان، نە هاوشێوەی حزبیلا و سەلەفیزم ووکشگراو دەقگراکان، ئەق پشت گوێ دەخن و، نیش هاوشێوەی موعتزیلەکان هندە ئەق پیرز دەکەین و پش نەقی دەخین.

جا ئمە ەاستە لە ئەقیدە ئشعەری بووین، وەلە لە فیقهدا: شافیعی مزهەب بووین و مزهەبی شافیعیمان دەخوەند. لە بشی دواتر دینەوە سەر قسەکردن لە سەر شافیعی و مزهەبەکەی...

لە بشەکانی پشوو باسم لەوەکرد و ئاماژم کرد، کە لە حوجرە و قوتابخانەی ئایینی، ئشعەریمان دەخوەند لە ئەقیدە، وەلە من زەر کاریگەر بووم بە موعتزیلەکان، تاشتم بە کەلەژی زانستە ئیسلامیەکانیش، من و کمەک خوەندکاری کەلەژی زانستە ئیسلامیەکان زەر موعتزیلەکانمان خە دەویست و سەرسام بووین پیانەوە.
هەبەت بەر لەوەی ببم بە قورئانی، زەر کاریگەربووم بە موعتزیلەکان.
موعتزیلە گروپکی ئاستە ئەقانین و لە دستە کەلامیەکانی نەو بازنەی ئیسلامن.

موعتزیلەکان باویان بەویە کە ئەقە ەنوەنکی باشترە لە شرع و دەن ئگەر ئایین و شرع و پیامبریش نەهاتبوا و نەبوا، ئەوە ئمە لە ەگەی ئەقەوە دەمانزانی(حسن و قبح)،چاکە و خراپەی شتەکان بزانین و باشو خراپە لەکتری جیابکەینەوە و پی بە کرکی شتەکان بەرین و خداوەندیش هەر بە ئەقە بناسین.

هاتنی پیامبرانیش دووپاتکردنەویە لە سەر ئەوەی ئەقە دیەت.
موعتزیلەکان هاوشێوەی سەلەفیگراکان ووکشانە شوەن تەکستەکان نەدەکەوتن، بیروباوەری ئیسلامیان بە ئەقە و لەژیک لەک دەدایەوە.
هەر ڤیوایەت(فەرمودەیە) یەک لە دژی لەژیک بوایەو لەگەڵ ئەقە دژایەتی هەبوایە، ئەوە وەریان نەدەگرت و لە کاتی تەکگیرانی ئەقە و نەقەدا، ئەقیان پشدەخست.
ئەقە لای موعتزیلەکان پەوەر و بنەمابوو. ئەقە فەرمان ەوا و هەسەنگنەر و کتا بیاربوو.

موعتزیلەکان پنج بنەمایان هەیە کە قوتابخانەکیان لەسەری دامزراوە، ئەوانیش(التوحيد، العدل، الوعد والوعيد، المنزلة بين المنزلتين، الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر.).
بگوومان ئگەر فیکر و بیرو باوەی موعتزیلەکان هەر بزاڤی بمابوایەتەو لە لایان سەلەفیزم و حمبلیستە

فەندەمێنتالیستەکانەوە، هەوبەووی ئەو کوشتارو لەناو چوون و ئیبادەکردنە جەستەیی و فیکری و مەعریفی و هەشنبیریە نەبوانایەوە، ئەو ئەستا ئەوەی پێی دەڵێن(جیهانی ئیسلامی) شتێکی تر دەبوو، هەنگبوو پێش ئەوروپاش بکەوتباین، لە کومەڵێک بابەتی وەکو تەڵەرانس و پلەرالیزمی ئایین و ئەقڵانیەت و دیموکراسیەت و مافەکانی مرۆڤ و جیاکردنەوەی ئاین لەسیاسەت و کاروباری دەوڵەت و زیانی گشتی و زۆر شتی تریش.

هەرچەند ئەوانیش لەووی سیاسیەوە کەوتنە هەڵەو بەرامبەرکانیان دەچەساندەوە، گەر مەسەلەی میحنەی خەڵقی قورئان و چیرۆکی ئەحمەدی کوڕی حەمبەل هاست بێت و فەندەمێنتالستەکان ترش و خوێان پێدانەکردبێت و بە مقەستی بوهتان و ئایدەلەژیی فەندەمێنتالیستانەی خۆیان شتیان لە نەبەی بێت و بە دڵی خۆیان کەم و زیادیان نەکردبێتن و، عەیب نەبیت زۆریان پێوە نەنابێت، وەک عادەتی هەمشیان(⋆)
وەلە لەووی فیکری و هەشبیری ئەقڵانییەوە، بەڵاستی گرنگ و پێستن بوون موعتەزیلەکان.

ئەفسوس کە نیان هەشت گەشە بکەن و زوو فەندەمێنتالیستەکان، بە پشتیوانی خەلیفە موتەوەکیل جەنەسایدی هەموو شتێکی کردن و لەناوی بردن.

موعتەزیلەکان،
(بەهەی ئەو شاناوە تیرەڕە جەستەیی و فیکری کرایە سەریان، هەموو کتێب و توراس و داندراوەکانیان سوتندران و لەناوبردران و شتێکی زۆر کەمیان لەدووا جە ما و مژوویان شوتندراو ،سەلەفیگەراکان تابیان کرا کەمتەرخەمیان نەنواند لەناشیرین کردن وبەدەوزمەکردن و ئەهریمەنکردن ناشیرینیان

کە موعتەزیلە لەسەر دەستی ئیبن حەنبەلدا شکستی خوارد، ئیدی نەقە جێی بە عەقە لێژ کرد و ئیدی لەو وەرچەرخانە بەدواوە، بایەخێک بە عەقە و بە فەلسەفە نمایەوە و باپادەستیی کەنخوازی و لێکدانەوەی هەووکەش و حەرفیی بە دەق، شابای هەشی خۆیان بەسەر لێکدانەوەدا کەشا، ئیدی جێیک بە هەچوون بەناو دەقدا و بە تەوانینی نوێ لە ئارادا نەمان. ئیدی سەلەفیزم لە ئیبن تەیمیەیە و موحەممەد عەبدولوهابەوە، تا ئیخوان و ئەستێرەکانی تیڤی و یوتیوب درێژی کەشا. (⋆)
...

(*) سەبارەت بەو چەواشەکارییەی چیرۆکی: (میحنەتێ) کە،
بەڕێز: محەمەد هەریری نووسەر،
بە بەڵگەوە ئەوە دەتەدکاتەوە، کە موعتەزیلەکان ئەحمەدی کوڕی حەنبەلیان ئازاردابێت.
من بەشێکی نووسینەکەی
لە پەراوێزی ئەو بەشەی بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گووماڵا دادەنێم،
لە ژێر ناونیشانی (موعتەزیلەکان هەکاری میحنەتێی کوڕی حەنبەل نەبوون!

سەلەفیەت و ئازادی بیروڕا کووجا مەرحەبا):
چەندین کورتە نوسینی سەلەفیەکم بەرچاو کەوتوە کە وادیارە بە زنجیرە لەسەر موعتەزیلەکان دەنووسێت،

کە لە میژووی ئایین و مرۆڤایەتیدا هیچ تەرزە بیریک تا ئادێی بیری سەلەفیەت نەیارانی نەکوشتوە ونەچەوساندەتەوە، و دەت باسی دژایەتی موعتەزیلە دەکات بە ئازادی بیروڕا!!

سەیرە سەلەفیەکان کە لە مێژوودا کەس نەماوە تەکفیری نەکەن ودەری نەکەن لەبازنەی ئیسلام، هەزاران تاوانیان کردوە بە کوشتن و ئەشکەنجەدانی زانایانی موسڵمان، کەچی ئەدەبیاتی سەلەفیەت وبەکو ئەدەبیاتی ئەوەی ناوی دەنێن بە ئابوونی ئیسلامی، زەر بە شەوێکی چەواشەکارانە تەنها باسی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل وچەند زانایەکی تری وەک احمدی کوری نەسری خوزاعی دەکەن، کە هاوزیندانی ابن حنبل بوو، وەک قارەمانەکی خەباگری ئەشکەنجەدان وئازادی بیر نیشانیان دەدەن!

دێیەها وتار وکتێب وچیرۆکم خوێندەتەوە لەسەر ئەشکەنجەدانی موعتەزیلەکان بە ئەحمەدی کوڕی حەنبەل، وخەباگری ئەو لەبەرامبەر ئەو هەموو ئەشکەنجە وفشارەی لەسەری بوو، لەو کێشەیەی کە ناوی دەنێن بە میحنەی خەڵقی قورئان!!

جارە سەلەفی نازانێت وناشێوە بزانێت، ئەو هەکارانە چین کە بوونە هۆی ئوودانی میحنەکە، وپاشینەی خودی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل چەن بوو لە هەسوکەوت لەگەڵ نەیارانی! ئایە ئەحمەدی کوڕی حەنبەل فەتوای تەکفیری زانایانی تری نەدەدا و بێ تەنەدەچاندن لای سوێتان بە کوشتنیان وەک لەگەڵ [ضرار بن عمرو] وکەسانی تر وایکرد؟!

چەن کەسەک وا هەڵەفتار بکات لەگەڵ نەیارانی، دوایی ئەگەر نەیارانی وایان کرد لەگەڵی دەبێتە قارەمانی ئازادی بیروڕا؟!

ئینجا پەویستە پەمان بڵێت کە بوون ئەوانەی میحنەی خەڵقکردنی قورئان دروست کرد، وئایە موعتەزیلە بگشتی بژداربوون لەو کێشەیدا؟! نەخێر ئەوەی ئەو کێشەیان دروست کرد گروپێکی بچوکی کەلامیەکانی یان موتەکەلیمەکانی بغدا بوون بە سەرکایەتی احمد بن ابي دؤاد، کە خودی احمد بن ابي دؤاد خۆی گومان دەکرێت لە موعتەزیلەبوونی بە پێی ئەو ئیمامی هەرگوڕی سەلەفیان وسەلەفیەت، کە ابن تیمیە یە!!

زۆر لەو موتەکەلیمانە یان زۆربەی هەرزەریان موعتەزیلی نەبوون، بشر المریسي موعتەزیلی نەبوو، بەڵکو نەجاریەکانیان تەدابوو، بەرغوث یان تەدابوو، و ضرارية ی شوێن کەوتەی ضرار بن عمرو یان تەدابوو. مورجیئەیان تەدابوو کە بشر المریسي لەوان بوو، مورجیئەی ڕووتیان تەدابوو، موعتەزیلەشیان تەدابوو، "(مجموع الفتاوى 17: 299)

ئینجا میحنەی خەڵقکردنی قورئان لەسەر دەستی احمد بن ابي دؤاد دەستی پێنەکرد هەتا ئەگەر موعتەزیلیش بێت، هەرچەندە ابن تیمیەش دەتیدەکاتەوە کە موعتەزیلی بوو بێت.

ئایە دەکرێت ئەو هەوەستەی احمد بن ابي دؤاد لە دژی ئیمام ئەحمەدی کوڕی حەنبەل لەسەر موعتەزیلە حسێب بکرێت، کە ابن تیمیە خۆی دەڵێت احمد بن ابي دؤاد موعتەزیلی نەبوو؟!

هەر ابن تیمیە دەڵێت: " زۆر لە پاشینەکان – لە شوێنکەوتەکانی ئەحمەد وغەیری ئەویش- وادەزانن نەیارانی ئەو موعتەزیلە بوون، وادەزانن بشر المریسي، هەرچەندە پێش میحنەتەکە مرد، وهەروەها احمد بن ابي دؤاد وئەوانی تر موعتەزیلە بوون، کە ئەوەش هاست نیە" " (مجموع الفتاوى 14: 352، طبعة دار الوفاء المصرية)

بەڵکو لە کۆنترین سەرچاوەی هەواڵی میحنەت کە کتێبی برازای ئەحمەدی کوڕی حەنبەڵ، حنبل بن إسحاق بن حنبل، هیچ باسی زانایەکی موعتەزیلی نەهاتوە لەوانەی کە مونازەریان کردبێت لەگەڵ ئەحمەدی کوڕی حەنبەل.

ئینجا شاراوە نیە لە کەسیك کەمك لە مێژوو بزانێت، کە مەسەلەی تەقاندنی فیکری و جەستەیی لەسەر دەستی سەلەفیەکان دەستی پێکرد بە یەك سەدە پیش میحنەی خەڵقکردنی قورئان، کاتەك غەیلانی دیمەشقی لە پاش مونازەریەك لەگەڵ الاوزاعي بە دزێوترین شێوە کوژرا، کاتە هەردوو دەست و هەردوو پێیان بڕی و لە خاچیان دا لە ساڵی ١٠٦

کۆچی!

ئەو چەند سەرباسکە بە ئەو زانیانی ناو نەخوێندەوارانی سلێفی، چاکتر وایە باشتر بخوێنێنەوە، نەك هەر خەریکی خەدرخستن وقیدیۆ خستنە یوتیوب بن، باشترە باسی بیدعە وقەبر و ێیشی بە ئیش بکەن، نەك باسی ئازادی بیروڕا، چونکە سلێفیەت ئاخیرکەسن باسی ئازادی بیروڕا بکەن، و هەموو دەزانین کە دەستی سلێفکانی سورە بە خوێنی نەیارانیان.).

(⋆)حەمەسەعید حەسەن.

مەبدەئ و بنەماو بناخە چییە؟... زانا رەزاق

سەرەتا ئەمەی مرۆڤکان ەاستە لەزەر ەووەو لەیەکتری جیاوازین، بەڵام بە لەیەکتر جیاکردنەوە لەکدابەان و خەسپاندن، چەواشەیان لە مەبدەئ و بنەما کردووە بە ئەوەی ئەو مەرام و ئامانج و شتانەی لە پشت لەچەواشەکردنکە خەی شاردتەوە بهێننەدی، ئەمەش لە زەر ئامرازکاندا کراوە یانی ئەگەر سەیری مەژووی نووسراو بکەین کاتک دەبینی بە زالبوون بەسەر نەتەوەی تردا ئەوا هاتوون خەیان لە پلەیەک بەرزتر لەوان داناوە لەکاتکدا هەموو مرۆڤکان یەکسانن بەبە جیاوازی هەموو شتکەوە هەروەها کەس لە کەس گەورەترنیە بەڵام بەهەی پەست و پلەوە ئەو کەسانە ئەرک و بەرپرسیاریەتی زیاتریان دکەوێتەسەر.

ئیدی خەی و مەبدەئ و بنەما لەناو خەزانک تا قوتابخانەو هەموو شوێنکانی تر یەک شتە بەڵام لە ەەژهەلاتی ناوین و کەمەلگاکانی مەبدەئ لای ئەوان یەکسانی و دادپەروەری و ئازادی و مرۆڤدەستی و ژینگەپارەزی و ئاژەلدەستی هەموو شتە باشکان نیە بەلکو لای ئەوان حزب بەهەر شێوەیک بە مەبدەئ لایان یان ئایدەلۆژیا یان هەر ئامرازک بە بەدەستهەنانی ئامانج لایان وایە

یانی دەتوانین بڵێین ەەژهەلات و کەمەلگاکانی پێچەوانەن دەبوایە

وانەبوایە یان دەکرێ بەهای پێوەردەوە ئەم بکرێت مەبەستم هەموو جۆرە پێوەردەکانە و لە هەموو شوێنەکیش دەشکرێت مرۆڤەکانیش کەمالەک بنەما و خالی باش بۆ خۆی دابنێت وەک مەبدەئەک هەروەها حزبەکانیش هەروەهای تر هەموو شوێنەکانی تریش تەنیا قسەش نەبۆ بەلکو بەکرداریش بۆ.

تێبینی خۆی ئەوەی مەبدەئی بێت نە دژتۆ نە لەگەل هەموو شتەکتۆ ئەمە بۆ مرۆڤەک تا دەگاتە حزب و ئایدەلۆژیا و هەموو شتەکانی تر

رۆژی منداڵان لە فیلمی سینەمایی‌دا... رۆژا شوان

سینەما یەکێکە لە باوترین جۆرەکانی هونەر، بایەخی هونەری و جوانی هەیە. سینەما یەکێکە لە هەرە کارەکانی راگەیاندن و زۆرترین هەوادارانی هەیە. سینەما پیشەسازیی هونەری جوانە. هەندی کەس بە (هونەری حەوتەم) ناوی دەبەن. سینەما تەنها لایەنێکی خۆشی نییە، هەموو بوارەکانی ژیانی بەسەرکردۆتەوە. رووناکیش دەخاتە سەر کێشەکانی کۆمەڵە. هەڵگری گرنگی رۆشنبیریشە. سینەما دیاردەیەکی شارستانی و پێشکەوتنیشە.
رۆژئاواییەکان یەکەم و یەکدەنگ نین لەسەر ئەوەی، کە سینەما هونەرێکی سەربەخۆیە یان لقێکە لە هونەری ئەدەب و شانۆ. (رۆدلف ئارنهایم) یەکەم داکۆکیکەر بوو، لەسەر بیرکەی سەربەخۆیی سینەما وەکوو هونەرێک.
فیلمی سینەمایی بریتیە لە وێنەگرتنی دیمەنە ریزبەندییەکان و ئەو وێنانەی لەسەر شاشەی سینەما لە هۆڵی سینەما دا، یا لە تەلەفزیۆن و لە ئینتەرنێتدا، یان بە هەی دەزگای ترەوە بۆ خەڵکی نمایش دەکرێن. کە رووداوەکانی ژیانیان لەخۆگرتوون. سینەما دەتوانێت ئاستی رۆشنبیریمان فراوانتر بکات. پەنجەرەکانمان لەسەر دەکاتەوە، بۆ ئەوەی دەربارەی رۆشنبیری و داب و نەریت و پێشکەوتنی گەلانی تر بزانین و چاوەکانمان بە جیهانانی جیاوازی تردا هەبهێنین.

سینەمای منداڵان، بەشێکە لە سینەمای گشتی. ئەو فیلمە تایبەییانە نمایش دەکات کە بە تایبەتی بۆ منداڵان نووسراون و دەرهێنراون و وێنەیان گرتوون، بۆ ئەوەی منداڵان بیانبینن. یا بۆ جەماوەرێکی فراوانتار کە بە (خەزان) ناودەبرێن.
لە ئەمڕۆدا وەاتانی پێشکەوتووی جیهان، گرنگییەکی زۆر بە سینەمای منداڵان دەدەن. ساڵانە چەندین فیلمی تایبەتی بۆ منداڵان بەرهەمدەهێنن و نمایشیان دەکەن. بە دەیان ڕەمانووس و سیناریۆنووس و ئەکتەر و دەرهێنەر و سینەماکار و فیلمساز و وێنەگر و کامیرامەندی شارەزا و شارەزایانی بواری پەروەردە و ئارەزووکانی منداڵان و کەمپانیای زۆبەلاح، هەموو پێکەوە سەرقاڵی بەرهەمهێنانی فیلمی سینەمایی منداڵانن. بوودجەیەکی زۆبەلاحیشیان بۆ تەرخان کردووە. ئەمریکا و یابان و هیندستان و ئەڵمانیا و پەهەندا و کۆریای باشوور و ڕووسیا و چیک پێشەنگن لە بەرهەمهێنانی فیلمی سینەمایی بۆ منداڵان.
لە بیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە، لە ئەمریکادا بیرکەی فیلمی سینەمایی بۆ منداڵان سەری هەڵدا، لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و ئەورۆپادا پێشکەوت. لە ئەمریکادا بە شێوەیەکی فەرمی زاراوەی (فیلمی خەزانی) بەکاردەهێنن. لە ئەوروپاش زاراوەی (فیلمی منداڵان) و بە زۆریش زاراوەی (سینەمای منداڵان) بەکاردەهێنن. تەنانەت شێوازی هەڵسوکەوتکردنی پاڵەوان و کەسایەتییەکان بۆ ڕەگەزان لە فیلمەکاندا، لە نێوان ئەمریکا و ئەورووپادا، تا ڕادەیەک جیاوازییان هەیە. لە فیلمە ئەمریکییەکاندا، کەمەک پێویستی و مەرجی تایبەتییان هەیە بۆ هەڵبژاردنی ئەو منداڵانەی ڕۆڵیان لە فیلمەکانیاندا هەبێت، وەکوو شێخ و شەنگی و بەژن و باڵا و چەند مەرجێکی تر. بەڵام لە فیلمە ئەورۆپاییەکاندا، هێندێ گوێ بە سیمای تایبەتی نادەن و منداڵانی ئاسایی بۆ فیلمەکانیان هەڵدەبژێن.

پێویستە هەندێ پێویستی لە فیلمە باشەکانی منداڵاندا هەبن: پەیامێکی ئەرێنی پەروەردەییان هەبێت، گونجاوبن لەگەڵ تەمەنی منداڵان، دوورببن لە تەقین ئاسایی و لە پەندێری و لە ئامۆژگاریی ڕاسەوخۆ، خۆشی و شادی بە منداڵان ببەخشن، هێز و سەزداری منداڵان ببزوێنن، ساکار و سەرنج ڕاکێشبن، دوورببن لە تووند و تیژی.
ئەم چەند ڕێنماییانەش بۆ سوود وەرگرتن، ئاراستەی دایکان و

باوکان دەکەین:
١ـ پێویستە ئەو فیلمە سینەماییانەی بۆ منداڵان نمایش دەکرێن، دایکان و باوکان هەڵیان بژێرن و پەسەندیان بکەن، لەژێر چاودێری ئەوانداو منداڵان سەیریان بکەن. ئەرکی وەزارەتی ڕۆشنبیری کوردستانە، کە پیش نمایشکردنی فیلمە سینماییەکان بۆ منداڵان، لە سینەماکان و تەلەفزیۆنەکاندا، لە لایەن لیژنەیەکی پەروەردەیی و دەروونناسی منداڵانەوە، کۆنترۆڵ بکرێن و ئەو دیمەنە نەگونجاو و ناپەسەندانەیان بسڕێنەوە کە بۆ منداڵان ناشێن و کاریگەری و ڕەنگدانەوەی نەرێنیان لە سەر ژیانیان دەبێت.
٢ـ پێویستە دایکان و باوکان، بە تایبەتی و بە وردییەوە، پێش نمایشکردن و بینینی فیلمەکان لە لایەن منداڵانەوە، چیرۆکی فیلمەکان بخوێننەوە و باش سەیریان بکەن و لە ناوەڕۆک و مەبەستەکانیان تێبگەن. تا دڵنیابن کە شتی خراپ و نالەباریان تێدا نییە.
٣ـ دوای بینینی فیلمەکان، پێویستە دایکان و باوکان، هانی منداڵەکانیان بدەن، کە بە ڕاشکاوی گفتوگۆ و پرسیار دەربارەی سیناریۆ و کەسایەتییەکانی فیلمەکان بکەن. سەرنج و تێبینییەکانیان چین دەربارەی خاڵە ئەرێنییەکان و نەرێنییەکانی فیلمەکان.
٤ـ پێویستە دایکان و باوکانیش، بەشداربن لە بینینی فیلمەکان و لە شیکردنەوە و لە هەڵسەنگاندنی فیلمەکان، لەگەڵ منداڵەکانیان. ڕای خۆیان لە بارەیانەوە دەربڕن.
٤ـ بە زارەکی فیلمەکەکان کورت بکەنەوە، با هەرێکە لە منداڵەکان بیانگێڕنەوە. دواییش با هەریەکەیان بە کورتی بە نووسین باس لە فیلمەکان بکەن.
٥ـ با هەریەکە لە منداڵەکانتان باس لەو کەسایەتییانەی فیلمەکان بکەن کە خۆشیان دەوێن، لەگەڵ باسکردنی هۆی خۆشەویستییان بۆیان.
٦ـ ئەگەر بکرێت دیمەنێکی دیاریکراو لە دیمەنەکانی ئەو فیلمانەی کە دەیانبینن. لە ماڵەوەدا، بۆ خۆشی لەگەڵ منداڵەکانتاندا بە نواندن بیان نوێنن.

سوودەکانی سینەمای منداڵان

١ـ سینەمای منداڵان جیهانێکی ڕەنگینە، لە تێکەڵبوونی دیمەنەکان و موزیک و خەیاڵ پێکدێت. بۆیە بۆتە مایەی بایەخدانی منداڵان.

چیرۆکەکانی فیلمەکان هەش و خەیاڵی منداڵان بەرەو ئاسمانێکی ئەفسووناوی فراوان دەبەن.
٢ـ سینەمای منداڵان، کەرەستە و هەکارێکی گرنگە لە بنیاتنانی رۆشنبیریی منداڵان و لە گەشەکردنی خەیاڵ و هزر و بیری منداڵان. بۆ ئاشکراکردنی وزە و توانا خەپەبووەکانیان و قۆستنەوەیان بۆ بە دروستی ئاراستەکردنیان.
٣ـ ئەرکی سەرەکی فیلمە سینەماییەکانی منداڵان، بەخشینی خۆشی و شادییەکی تایبەتییە بە منداڵان. فیلمەکان پڕن لە دیمەنی کۆمیدی و گاڵتە و گەپ و خەندە و پێکەنین. وەکوو لە فیلمەکانی کەڵە ئەکتەری کۆمیدی جیهانی (چارلی چاپلین) و (میستەر بین) دا دەیانبینن، ئەگەرچی فیلمەکانی چارلی چاپلین، بەڕەش و سپین و مۆژوویان بۆ سەدەیەک پێش ئەمڕۆ دەگەڕێنەوە. بەڵام چۆژیان هێشتا کاڵنەبۆتەوە.
٤ـ دڵشی فیلمە سینەماییەکان یارمەتی ئەو منداڵانە بدەن کە تووشی خەمۆکی و ترس و گۆشەگیری و تووڕەیی و دەماوکی بوونە، لەم نەخشییە دەروونییانە رزگاریان بێت.
٥ـ ئەو هەڵوێست و کارە ئەرێنییانەی، کە منداڵان لە فیلمەکانی سینەمای منداڵاندا دەیانبینن، ڕۆ و کاریگەرییەکی زۆریان لە بنیاتنانی کەسایەتی دروستی منداڵان و لە جێگیردنی ڕەوشت و ڕەفتاری باش و بەها جوانەکان لە دەروونی منداڵاندا هەیە.
٦ـ فیلمەکانی منداڵان، باشترین هەکارن بۆ ناسینی داب و نەریت و ڕۆشنبیری و کەلەپوور و شێواز و ڕەگای مامەڵەکردنی جیاوازی گەلانی دونیا و تا ڕادەیەکی زۆر جیهان. چونکە فیلمەکان وەکوو ئاوێنە وان و ژیان و ڕۆشنبیریی گەلانی تر دەنوێنن.
٧ـ فیلمە سینەماییەکانی منداڵان، بە سەرچاوەیەکی گەورەی ئیلهام بەخشین دادەنرێن. بە تایبەتیش ئەو فیلمانەی کە چیرۆکەکانیان لە ڕاستییەوە وەرگیراون. هەمیشەش فیلمە بەسوود و باشەکان پەیامی ئەرێنی و هیوا و گەشبینی بە منداڵان دەبەخشن. فەریان دەکەن کە لە ژیاندا، لە سایەی متمانە بەخۆبوون و کۆشش و کێنەداندا، شتێک نییە کە ناوی ئەستەم بێت و نەیاتەدی.
٨ـ بەشێکی زۆر لە منداڵان، لە ڕێی بینین و گوێگرتن لە فیلمەکان، بە تایبەتیش ئەو فیلمانەی بە زمانی ئینگلیزی و هەندێ زمانی ترن، کە ژێرنووسی کوردییان بۆ نەنووسیون، تا ڕادەیەکی باش فێری زمانی ئینگلیزی یا زمانی تر بوونە.

٩ـ فیلمە سینەماییەکانی منداڵان، توانایەکی جیاوازیان لە دروستەمەندکردنی هزر و بیری منداڵاندا هەیە. وزەیەکی گەورەشیان بۆ سەرهەدان و داهێنان پێیان دەبەخشن.
١٠ـ لەوانەیە لە ڕێی فیلمە سینەماییەکانەوە، منداڵان روانینیان بۆ ژیان بگۆڕێت.
پێویستە ئەوەش لە منداڵان نەشارینەوە، کە سینەمای منداڵانیش، وەکوو هەموو کارەکانی تری ڕاگەیاندن دوو لایەنە، سوودی هەیە و زیانیشی هەیە. دەبێت منداڵان لەم دوو لایەنە ئاگادار بکەینەوە. چونکە بابەتەکانی فیلمە سینەماییەکان، کاریگەرییان لەسەر ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی ئەو منداڵانە دەبێت کە سەیری ئەو فیلمە سینەماییانە دەکەن.

ڕۆڵی منداڵان لە فیلمەکانی سینەمایدا

لە زۆر فیلمی سینەمایی جیهانیدا، لە فیلمە سینەماییە کوردییەکانیشدا، زۆرن ئەو منداڵە بەهرەمەندانەی کە ڕۆڵی پاڵەوانێتی یا کەسایەتی سەرەکی فیلمەکانن و سەرکەوتنیان بەو فیلمانە بەخشیون. بە تایبەتیش ئەو فیلمانەی پەیوەندییان بە خودی منداڵانەوە هەیە لە گەلی فیلمی سینەمایش بۆ گەورەکان، منداڵان دەوری سەرەکییان هەیە. هەندی لەو شاکارە فیلمە سینەماییانە، لە سایەی ڕۆڵی پاڵەوانێتی منداڵاندا، ناوبانگیان دەرکرد و لە سینەماکانی هەموو دونیادا نمایش کران. بە ملیۆنان دۆلار داهاتیان بوو. نووسەر و دەرهێنەرەکانیان بوون بە ملیۆنێر.
زۆر زۆرن ئەو منداڵانەی کە ڕۆڵی پاڵەوانێتی یا سەرەکییان لە فیلمە سینەماییەکاندا بۆ منداڵان و بۆ گەورەکان هەبوو. کەمتەمەنیان لە نۆ ساڵ بۆ (٢) ساڵ بوون، هەندێکیان لە ژیاندان و هەندێکی تریان مردوون. بۆ نموونە ناوی چەند منداڵێک دەنێین، کە لە فیلمە جیهانییەکاندا ڕۆڵی پاڵەوانێتی و سەرەکییان تێیاندا بینیون و ناوبانگێکی جیهانیان هەیە، وەکوو:
١ـ (جان کۆجان) ی تەمەن شەش ساڵان، لە ساڵی (١٩٢١) دا، لە فیلمی (منداڵ) لە دەرهێنانی کەڵە هونەرمەندی کۆمیدی ئەمریکی و جیهانی (چارلی چاپلین). فیلمەکە بە ڕەش و سپییە و ماوەکەی (٨٠) خولەکە (جان کۆجان) لەم فیلمانەشدا ڕۆڵی پاڵەوانێتی هەبوو: لە فیلمی (ئالیفەر تویست: ١٩٢٢) و لە فیلمی (دادی: ١٩٢٣) و لە فیلمی (ڕابنسۆن کرۆز:١٩٢٤). کە

جێی سەرسامی بینەرانی ئەم فیلمانە بوو.
٢ــ کچێکەی ناسک و جوان (شیرلی تمبل: ١٩٢٨ ــ ٢٠١٤) لە دایکبووی ئەمریکایە و بە (شازادە بچکۆلە) ناوی دەبەن. لە تەمەنی (٣) ساڵیدا بە جیهانی سینەما ئاشنا بوو. ڕۆڵی پاڵەوانێتی لە زنجیرە فیلمی کۆمیدیی ڕۆخنەئامێز (بایبی بیورلیسکس) دا هەیە. سەرنج و سەرسامی هەموو بینەرانی بە لای خۆیدا ڕاکێشا. شیرلی تمبل لە چەندین فیلمی سینەماییدا ڕۆڵی پاڵەوانێتی هەیە. بە (ئۆفسانەی سینەما) یان دەزانی. شیرلی کە گەورەش بوو، چوونە ناو دنیای سیاسەت و دپلۆماسییەوە چەندین پلە و پایەی بەرزی هەبوو. لە نووسینەکم دا، بە درێژی باسم لە شیرلی تمبل کردووە.
٣ــ (جادلین سمیس) ی تەمەن هەشت ساڵان، کە کوڕی ئەکتەری سینەمایی (ویل سمیس) ە، لە فیلمی (گۆران بە دوای شادی) دا، ڕۆڵی پاڵەوانێتی هەیە. هەروەها لە فیلمی (کوڕە کاراتییەکە)ش لە دەرهێنانی (جاکی شان) جادلین ڕۆڵی پاڵەوانێتی هەیە.
٤ــ خونچەگوڵ (ئانەک ستیڤن) ی سویسری، لە فیلمی (هایدی) کە لە نووسینی ڕۆماننووسی سویسری خاتوو (یۆهانا لویزە هێیسەر) و دەرهێنانی (ئالان گسپەنەر).
(ئانەک ستیڤن) ی تەمەن هەشت ساڵان، ڕۆڵی (هایدی) دەبینێت.
٥ــ لە فیلمی (پیپی گارەویدرێژ) کە لە نووسینی کەلە ڕۆماننووس و چیرۆکنووسی سویدی خاتوو (ئاسترید لیندگرین) ە، ئەو کچێکە بلیمەتە (٩) ساڵانە کە ڕۆڵی پیپی دەبینێت، دوو گارەویی درێژی هەریەکە لە ڕەنگێک لە پێکانی دایە، قژە سوورە درێژەکەی ستایلێکی تایبەتی هەیە. ڕۆڵێکی پاڵەوانێتی کۆمیدی هەیە و جوڵەی سەیر و سەرنجڕاکێش و زۆر کاری لە توانابەدەر ئەنجام دەدات. دەدات و هەموو منداڵان سەرسام دەکات و دڵیانهێنەتە خۆشی و خەندە و پێکەنین.
٦ــ لە زنجیرە ڕۆمانی (هاری پۆتەر)، لە نووسینی ڕۆماننووسی ئینگلیزی خاتوو (جوان ڕاولینگ) کە کاکەلە (دانیال جاکوب رادکلیف) ی تەمەن (١٣) ساڵان، ڕۆڵی پاڵەوانێتی هەیە، ڕۆڵی (هاری پۆتەر) دەبینێت. کچێلەی خونچەگوڵ (ئیما واتسەن)ی (١٠) ساڵان و کاکەلە (ڕوبەرت گرینت)ی (١٣) ساڵانیش، لە پاڵ دانیال رادکلیف دا، ڕۆڵی سەرکییان هەیە. ئەم فیلمە لە هەموو جیهاندا نمایش کرا. ژمارەیەکی پێوانەیی لە دەسکەوتی پارە و لە ناوبانگ بە دیهێنا، نووسەرەکەی و دەرهێنەرەکەی بە هۆی ئەم فیلمەوە بوون

به ملیۆنەر.
٧ـ هەریەکەش لەم منداڵانە ڕۆڵی پاڵەوانێتیان لە فیلمە سینەماییە جیهانییەکاندا هەیە:
(کمارک لیستەر: دە ساڵان) و کچەڵە (جێدی فۆست: لە سێ ساڵییەوە) و کچەڵە (هایلەر میلەر: دە ساڵان) و کچەڵە (دارو باریمۆری) و (جۆناسان ئەشمور) و (ماریە کڕستێدیە) و (ستیڤزن وارسەر) و (لیندا بلەر) و (هارفی ستیفنز: پێنج ساڵان) و چەندین منداڵی تر کە ڕۆڵی پاڵەوانێتی و سەرکییان لە فیلمە سینەماییەکاندا هەیە.

ڕۆڵی منداڵانی کورد لە فیلمە سینەماییە کوردییەکاندا

منداڵانی کوردیش گەر هەل و مەرجیان و دەرفەتیان بۆ بڕەخسێت، لە ڕووی بەهرە و بلیمەتی و زیرەکی و توانا، لە منداڵانی تری جیهان کەمتر نین. بەڵام بۆ داخەوە زۆر بێنازن و زۆر بە کەمی ئاوڕ لە خەون و هیوا و لە بۆهرەکانیان دەدرێنەوە.
لە چەند فیلمێکی سینەمایی کوردیدا، منداڵانی کوردمان ڕۆڵی پاڵەوانێتی و سەرکییان تێیاندا بینیوە. لە سایەی ڕۆڵی ئەو منداڵانەوە فیلمکان سەرکەوتن و ناوبانگیان بەدەست هێنان. ئەم منداڵانەش درچووی هیچ پەیمانگایەکی شانۆیی و سینەمایی و هونەری نین. زۆر بە سروشتی و عەفەوی نواندن دەکەن و ڕۆڵەکانیان دەبینن. هەروەکوو ئەوەی یارییەکی ئاسایی بکەن. بیر و خەیاڵیان لای کامیرا و وینەگرتن نییە. ناوی چەند منداڵێکی بەهرەمەندی کوردمان دەهێنم کە ڕۆڵی پاڵەوانێتی و سەرکییان لە هەندێ فیلمی بەناوبانگی کوردیدا هەیە:
١ـ یەکەم فیلمی سینەمایی کە بە زمانی کوردی تۆمارکراوە، فیلمێکە بە ناوی (زارۆ) یا (زارێ) یە. بەرهەمی یەکێتی سۆڤییەتی پێشووە، لە ساڵی (١٩٢٦) دا، لە لایەن دەرهێنەری ئەرمەنی (هامۆ بەگ نازاریان) ەوە دەرهێنراوە. دیمەنەکانی لە شاخەکانی ئەرمەنستان گیراوە و هەر لە ئەرمەنستانیش بۆ یەکەم جار نمایش کرا. ئەم فیلمە باس لە خۆشەویستی کوڕ و کچێکی لاوی کوردی ئێزیدی دەکات، کچەکە ناوی (زارۆ) یە و کوڕەکەش شوانە و ناوی (سیدۆ) یە. لەژێر سەرکوتکردن و چەوسانەوە لە لایەن دەسەاتدارانەوە، بۆ ژیان دەجەنگن. نازانم منداڵانی کورد لەم فیلمەدا ڕۆیان هەیە یا نیانە. حەزمکرد وەکوو یەکەم فیلمی سینەمایی کوردی ناوی بهێنم.

٢ـ فیلمی کوردی (ساتێک بە مەستی ئەسپەکان) کە بە زمانی کوردی و فارسییەوە، لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەندی سینەماکار و دەرهێنەری فیلمی سینەمایی (بەهمەن قوبادی) یە. کە لە رژهەڵاتی کوردستان دەرهێنراوە. لە ساڵی (٢٠٠٠) دا، بە یەکەم جار لە فێستیڤاڵی (کان) لەفەرانسەد نمایشکرا. ڕووی پاڵەوانێتی ئەم فیلمە منداڵێکی کوردە بە ناوی (ئەیوب) ناوی تەواوی راستیشی (ئەیوب ئەحمەد)ە، لەو کاتەدا، تەمەنی (١٣) ساڵ بوو. ئەیوب لە گوندی (مرانی) سەر بە قەزای پێنجوێن لە دایک بووە، بە هۆی جەنگی نێوان عێراق و ئێرانەوە، بۆ ڕژهەڵاتی کوردستان کۆچیان کردبوو. هەر لەم فیلمەدا دوو ئەکتەری منداڵی تریش ڕۆڵیان هەیە، کچێلە (ڕژین یوونس) تەمەن (١٠) ساڵان و (مەهدی ئیخیاردین) سێ ساڵان، کە کوڕێکی منداڵی خاوەن پێداویستی تایبەتییە. لەم فیلمەکەدا ئەم سێ منداڵە خوشک و بران و دایک و باوکیان نەماون، تەنها مامێکیان هەیە. ئەیوب لە پێناوی پەیداکردنی بژێوی ژیانی (ڕژین) ی خوشکی و (مادی) برا بچووکی، کە پێویستی بە پارە هەیە بۆ نەشتەرگەریەکی پێویست، هەموو بەرپرسیارێتییەک دەکەوێتە ئەستۆی ئەیوب، ناچار واز لە قوتابخانە دەهێنێت. کاری کۆبەری دەکات لە نیوان ڕژهەڵات و باشووری کوردستاندا (ڕژین) یش، لە پێناوی مادی برایدا ناچاربوو کە شوو بکات، بۆ ئەوەی پارەی مارییەکەی، بۆ نەشتەرگەریی مادی وەربگرێت. ئەیوب و ڕژین و مادی، زۆر بە جوانی و بە ئاسایی و سەرکەوتووانە، لەم فیلمەدا ڕۆڵەکانیان بینیوە. ماوەی فیلمەکە (٨٠) خولەکە. ئەم فیلمە باس لە بنەماڵەیەکی بۆ دەرەتانی کورد دەکات، کە دایک و باوکیان لەدەست داوە. هەوڵ بۆ مانەوەیان دەدەن.

بۆیەش کۆبەرەکان ویسکییان کردە ناو ئاوی خواردنەوەی ئەسپەکانیان تا مەست و سەبەن و سەرما و سۆڵە و گزبای سارد و بەفر کاریان لێنەکەن و نەوەستن.

(ساتێک بە مەستی ئەسپەکان) ژیرنووسیان بۆ چەندین زمانی جیهانی کردووە و لە چەندین هۆڵی گەورەی سینەماکانی شارەکانی وڵاتانی جیهانەدا نمایشکراوە. چەندین خەڵاتی بەنرخ و بەرزی نەبوودەتیان پێبەخشی. بە هۆی سەرکەوتنی ئەم فیلمەوە، بەهمەن قوبادی ناوبانگێکی جیهانی لە دەرهێنانی فیلمی سینەماییدا دەرکرد.

شایەنی باسیشە لە ئێستادا (ئەیوب ئەحمەد) گەنجێکە و گەاونەتەوە بۆ پێنجوێن. خەریکی کارێکبەرییە. زۆر حەز

دەکات لە فیلمێکی سینەمایی کوردی تازەدا بانگی بکەن و ڕۆڵێکی بدەنێ.
٣ـ فیلمی (کیسەکانیش دەفڕن) فیلمێکی جەنگی درامییە، لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەندی سینەماکار (بەهمەن قوبادی) یە. کە لە ساڵی (٢٠٠٤) دا نمایش کرا.
چیرۆکی فیلمەکە دەربارەی (٣) منداڵی پەنابەرێ لە کەمپێکی ئاوارێ کوردەکان، لە نێوان ڕژهەات و باکووری کوردستاندا. چاوەڕێی ڕووخاندنی سەدام حوسێن دەکەن.

لەم فیلمەدا، ژمارەیەکی زۆر لە منداڵانی کوردمان بەشداریان کردووە. بەڵام سێ لە منداڵەکان ڕۆڵی پاڵەوانێتییان هەیە، کە ئەمانەن:
١ـ (سەران ئیبراهیم) تەمەنی (١٣) ساڵە، دێ بێ دێ دەگەڵی و ئانتین و ساجی مەهورا بێ خەلکی گوندەکان دادەنێت، بۆیە بە نازناوی (کاک سەتەلایت) ناویان دەبرد. شێ ئینگلیزییەکیشی دەزانی.
٢ـ خۆنچەگوڵ (ئاواز لەتیف) تەمەنی (١١) ساڵە، ڕۆڵی (ئاگرین) ی لەم فیلمەدا هەیە، زۆر بە جوانی و سروشتی ڕۆڵەکەی بینیوە، کچێکە یەکی بێ دایک و بێ باوکە. برایەك (٣) ساڵانی نابیناشی هەیە. خەم و ئەرکی بەخێوکرنی براکەی کەوتۆتە سەری.
٣ـ (هێڤش فەیسەڵ ڕەحمان) کەڵ تەمەنی (١٣) ساڵە و خاوەنی پێداویستی تایبەتییە، لە منداڵییەوێ بە هۆی شارتی کارباوێ، هەردوو دەستەکانی لەێ شانییەوێ پزیشک بڕیوانەتەوێ. هێڤش لەم فیلمەدا ڕۆڵی (هەنگاف) ی هەیە. هەروەکوو منداڵێکی ئاسایی مەلە و زۆر کاری تر دەکات. زۆر سەرکەوتووە لە ڕۆڵەکەیدا.
ماوەی فیلمی (کیسەکانیش دەفڕن) (٩٧) خولەکە. بێ یەکەمین جار لەێ ساڵی (٢٠١٤) دا نمایشکرا.
٤ـ فیلمی (بۆکەس) کە فیلمێکی سینەمایی کۆمیدی درامیی کوردییە. لە نووسین و دەهێنانی هونەرمەندە (کارزان قادر) بێ یەکەمین جار لە ساڵی (٢٠١٢) دا نمایشکرا. باس لە دوو برای پەڵاوبێاخکەر دەکات، کە لە فیلمەکەدا ناویان (دانا) و(زانا) یە.
ناوی تەواویان (زۆمەند تەها ـ دانا) و (سۆران فازل ـ زانا) دوو منداڵی بۆتوانان.
دیانەوێت لە ژیانی پێ لە مەینەتی و کۆڕۆڵەی هەبێن و

خۆیان بگەیەنن بە (سۆپەرمان) لە ئەمریکا. پێیانوایە ئەو دەتوانێت هەموو کێشەکانیان بۆ چارەسەر بکات. دانا و زانا بە سواری کەرکەیان کە ناویان لێناوە (مایکۆ جاکسۆن) دەست دەکەن بە گەشتەکەیان بۆ ئەمریکا. ماوەی فیلمەکە (٩٧) خولەکە. وێنەکانی لە باشووری کوردستان گیراون. وەریان گێڕاوە بۆ سەر چەندین زمانی جیاوازی جیهانی.
چەندین خەڵاتی بەنرخی نێودەوڵەتییان پێبەخشی. فیلمێکی تایبەتییە بۆ منداڵان.
٥ـ (باوکۆ) کورتە فیلمێکە بە زمانی (کوردی) و (نەرویجی) یە. لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەند (هیشام زەمانی) یە. ماوەی فیلمەکە (١٥) خولەکە. دیمەن و وێنەکانی لە نەرویج گیراون و دەرهێنراوە. بۆ یەکەم جار لە ساڵی (٢٠٠٥) دا، لە نەرویج نمایش کرا.
ئەم فیلمە باس لە باوکێک و لەو کوڕە (١٠) ساڵانەکەی کە ناوی (بۆوا ئاکۆ ڕەسووڵ)ە. کە پاڵەوانی فیلمەکەیە. کەبە قاجاغی هاتوونەتە نەرویج. لە یەکێک لە کامپەکاندان. مافی پەنابەرییان ڕەتدەکرێتەوە، پۆلیس باوکەکە دەگرن و سواری ئۆتۆمبێلی پۆلیسی دەکەن بۆ گۆڕانەوە، منداڵەکەی بۆ گریانەوە هاواردەکات باوکە جێم مەهێڵە. کە پۆلیس لێی دەپرسن ئەوە کوڕتە؟ بە نەخێر کوڕی من نییە وەڵامی پۆلیس دەداتەوە. بۆ ئەوەی کوڕەکەی مافی پەنابەری وەربگرێت. ئەم فیلمە لە نەرویج و لە دوو هەتانی ئەوروپادا نمایش کرا و زۆر کەسی هۆنایە گریان. زیاتر لە (٤٠) خەڵاتی بەنرخی بەدەستهێناوە.
٦ـ فیلمی (کۆچەری بچکۆل) هونەرمەند (بەتین قوبادی) سیناریۆی نووسیوە و بۆ سینەمای دەرهێناوە، بەرهەمهێنانی (محەمەد ئەحمەدی) یە. وێنە و دیمەنەکانی ئەم فیلمە لە ئێران و تورکیادا گیراون. لە ساڵی (٢٠١٩) دا بەرهەمهێنراوە. بۆ یەکەم جاریش لە ساڵی (٢٠٢١) دا، لە یەکەمین فێستیڤاڵی فیلمی سینەمایی کوردی لە شاری (مۆسکۆ) لە ڕووسیا، لە هۆڵی سینەمایی (ئوکتۆبەر) نمایشکرا.
لەو (کۆچەری بچکۆل) دوو منداڵی کورد کە بران، ناویان (یوسف مەحمود عەبدولقادر) و (محەمەد مەحمود عەبدولقادر) ە، ڕۆڵی سەرکییان هەیە.
٧ـ بۆجگە لەو فیلمانەی کە باسمان کرد، لە چەند فیلمێکی سینەمایی تری کوردیدا، منداڵانی کورد ڕۆیان تێیاندا هەیە.

رزا شوان
نرویج: ٥/ یوولی/٢٠٢٢

ئایا کورد سەرکردەی هەبووە؟... زانا رزاق

ئەمەی سەروو ئەم پرسیارەیە زەرجار گوبیستی بووین و دەبین ،زەر کەس وەڵامی بە ئەمە هەیە و دەبە، ئەم پرسیارەش چەندجارەک لە من کراوە بە ئەمەش من وەلامی خەم هەیە بەم شێوەیەی خوارەوە

لەرەدا ناتوانین بەسەدا سەد بڵێین کورد یان هەر نەتەوەو شتەکی تر سەرکردەی نیە، نەبووە، چونکە هەموو سەرکردەکانی کورد کەسانی سیاسین زیاتر لە هەشنبیری، دواتر دەکرێ بڵێین هەڵەو کەم و کورتییان هەبووە، یەکێک لەو هەڵانە دەبووایە ئەوان کەسانێکی لێهاتوویان کردبایە هاوڕێکار و شتی تر ، هەروەها ئەوان هەنیشاندەر و بیرەکە پەدەربان، لەگەڵ ئەوەش سەرکردە ماوەیەکی زەر سەرکردە بەت ئەزموونی دەبە بەئەزموونی خەی شتەکانی وەرگرتبا، پەکەوە کارەکانیان کردبووایە، بە ئەوەی هەموویان وەک تیمەک کاریان کردبووایە، نەک سەرکردەی چی بڵێ هاوڕێکارەکان و کەسانی تر هەمان شت بڵێن، ئەمە هەڵەیە؟ ناشکرێت هەموو چاکەو خراپییەکان بخرێتە ملی ئەو،
چونکە ئەوانیش هەروەک تیپەکی تەپی پە وان، پەکەوە لە سەرکەوتن و شکست بەرپرسن، لەهەمان کاتدا هەروەک چۆن هەڵەیەکی گەلچی تیپەک یان بەرگریکارەک، ئەوا تیپەکە تووشی دڵەکات ئەوا سەرکردە و کەسەکانی سیاسیش هەروان، جا کاتێک تیپەک یاریزانی بەلێهاتوو پەدەگەیەنە بەپەی ئاست پلە دەبڵێت، یان هاهەنەری تیپەکە لەنەو یانەکەی سەیری ئاستی یاریزانەکانی دەکات، کەسە باشەکان هەلدەبژێرێت، ئاواش پەویستە سەرکردەکان و کەسانی نزیکی ئەو کاریان هەبە، نەک کەسانێک بەسەریان داهەبدا ئەوان ببەنە پەش، چونکە ئەمە هەڵەیە و ناکرێت وابێت.
تێبینی: ئەمە نەک بە سیاسیەکان دەبە، بڵێکوو بە هەموو بوارەک و شتەک دەبە کە کەسانێک وەک سەرکردە هاڵ دەبینن

تێبینی تریش ناکرێت هەر سەرکەوتن و هەڵو شکستێک تەنیا سەرکردە لەی بەرپرس بێت، بەڵکو هەموو ئەوانەی لەگەیدان لەی بەرپرسن بەس بەپەی ئاستی پلەیان ئەمەش بە مەژوو هەروایە دەبێ وابێت
تێبینی تریش پەویستێ ئاوەژکارەکان و کەسانی تریان ئووبڕوو لەهاتوویان بسەلمێنرێت یانی سەد پرسیاریان لێبکرێت ئەوانیش ئووبڕوو وەڵام بدەنەوە بەپەی ئەمەش ئاستی ئاستەقینەیان دەردەکەوێت ئاواش هەلیانبژێرن نەک هەژار بن لەووی هزرەوە چونکە ئەمە زیانی دەبێ نەک سودگەیاندن.